

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1930.

Första kammaren.

Nr 39.

Tisdagen den 27 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Justerades protokollen för den 21 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 2 B, angående regleringen för budgetåret 1930/1931 av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet;

nr 281, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till tryckningskostnader;

nr 282, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till utgifter för gammalsvenskbyborna;

nr 283, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag till statistiska centralbyrån och dess verksamhet;

nr 284, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning om anslag till täckande av den å Sverige belöpande delen av kostnaderna för en internationell byrå i Paris för utställningar;

nr 285, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning angående verkställande av undersöknings- och försvarsarbeten å områden, som genom Sveriges geologiska undersöknings försorg äro eller kunna varda för kronans räkning inmutade jämte en i ämnet väckt motion;

nr 286, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag för bedrivande av tekniskt-vetenskaplig forskningsverksamhet inom kraft- och bränsleområdet samt för anskaffande av en anläggning för oljeutvinning ur trä, dels ock väckta motioner om anslag till vissa arbeten beträffande torvkolningsmetoden;

nr 287, i anledning av väckta motioner angående utökning och effektivisering av yrkesinspektionens verksamhet; samt

nr 288, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning dels ock i särskild proposition framlagda förslag angående anslag för budgetåret 1930/1931 till lots- och fyrinrättningen.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 277, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förtidspension och avskedsersättning åt vissa tjänstemän vid statens järnvägsbyggnader jämte i ämnet väckta motioner; samt

Första kammarens protokoll 1930. Nr 39.

nr 278, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare, i vad angår flottans pensionskassa.

Anmälles och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 289, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3, 6 och 18 §§ i förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobilskatt; samt

nr 290, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) m. m.

Anmälles och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 291, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 15 § strafflagen;

nr 292, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om åtgärder mot vanartigt levnadssätt (vanartslag) m. m. dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 293, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 om straffregister.

Upplästes två till kammaren ankomna protokoll, så lydande:

År 1930 den 27 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 71 och 73 riksdagsordningen utse dels fullmäktige i riksbanken för valperioden 1930—1933 efter herrar Viktor Larsson och Ivar Rooth, vilka voro i tur att avgå, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige:

herr Larsson, Viktor, ledamot av riksdagens andra kammare,	med 42 röster,
» Rooth, Ivar, bankdirektör,	» 42 » ;

suppleanter

för tiden från valet till dess nytt val under år 1931 försiggått:

herr Roth, Johan Gustaf, verkställande styrelseledamot vid	
riksbankens avdelningskontor i Uppsala,	med 41 röster,
» Nilsson, C. Petrus V., i Gränebo, ledamot av riksdagens	
första kammare,	» 40 »
» Sköld, Per Edvin, ledamot av riksdagens andra kammare,	» 38 »

S. H. Kvarnzelius.

Ant. Wikström.

E. Thulin.

S. P. Hollertz.

År 1930 den 27 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 71 och 73 riksdagsordningen utse dels fullmäktige i riksgäldskontoret efter herrar Henrik Sebastian Tamm och Anders Anderson i Råstock, vilka voro i tur att avgå, dels ock suppleanter för fullmäktige i nämnda kontor; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige:

herr Tamm, Henrik Sebastian, verkställande direktör i Sveriges allmänna hypoteksbank med 39 röster,
 » Anderson, Anders, i Råstock, ledamot av riksdagens andra kammare » 39 » ;

suppleanter

för tiden från valet till dess nytt val under år 1931 försiggått:
 herr Bäckström, Helge Mattias, f. d. professor med 40 röster,
 » Andersson, Gustaf Henning, i Rasjön, ledamot av riksdagens andra kammare, » 39 »
 » Nilsson, Janne, i Hörby, ledamot av riksdagens andra kammare, » 37 »

S. H. Kvarnzelius.

Ant. Wikström.

E. Thulin.

S. P. Hollertz.

På framställning av herr talmannen beslöts att de nu upplästa protokollen skulle läggas till handlingarna ävensom att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels till skrivelser till Konungen med anmälan om de förrättade valen, dels ock till de paragrafer, som därom borde intagas i riksdagsbeslutet.

Hans excellens herr statsministern **Lindman**, som förklarar sig ämna vid detta sammanträde besvara herr Lindhagens interpellation angående städernas bostads- och trafikproblem m. m., erhöll ordet och anförde: Herr Lindhagen har erhållit kammarens tillstånd att få till mig framställa följande spörsmål:

Ang.
 städernas
 bostads- och
 trafikproblem
 m. m.

1. Anser regeringen, att det »vill till» en medverkan även av riket för bostads- och trafikproblemens omläggning från grunden i städerna och särskilt i huvudstaden och kan något verksamt intresse för denna angelägenhet förväntas från statsmakten?

2. När kan den av Stockholms stadsfullmäktige begärda revisionen av gällande lagbestämmelser om tomträtt emotes?

3. När kan Stockholms stadsfullmäktiges hemställan om statsåtgärder för beredande av kredit mot inteckning i tomträtt bliva av statsmakten beaktad?

4. När kunna Stockholms stadsfullmäktiges framställningar om skyndsamma lagbestämmelser om en rationell zonexpropriation vinna tillmötesgående?

Beträffande frågorna nr 1 och 4 vill jag för min del betyga, att jag finner det angeläget, att statsmakterna inom de gränser, som av förhållandena betingas, lämna sin medverkan till en lycklig lösning jämväl av städernas bostads- och trafikproblem. I sådant syfte ha också sedan längre tid inom justitiedepartementet pågått förarbeten för en ny stadsplanlagstiftning. Dessa hava nu hunnit så långt, att förslag i ämnet torde någon av de närmaste dagarna underställas Kungl. Maj:ts prövning för erforderlig remiss till lagrådet. Detta lagförslag kommer också att innefatta bestämmelser om zonexpropriation.

Den av interpellanten under punkt 2 berörda framställningen från Stockholms stadsfullmäktige rörande revision av gällande lagbestämmelser om tomträtt har efter remiss till samtliga K. B. varit föremål för behandling inom justitiedepartementet. Det har vid den utredning, som i frågan företagits, visat sig, att de av stadsfullmäktige beträffande tomträtten ifrågasatta ändrin-

Ang.
städernas
bostads- och
trafikproblem
m. m.
(Forts.)

garna, åminstone vad de mera väsentliga delarna angår, knappast lära böra genomföras.

Stadsfullmäktige hava sålunda påyrkat, att tomträttshavaren måtte tillförsäkras en rätt till ny upplåtelse av tomträtten, sedan den ursprungliga upplåtelse tiden gått till ända (optionsrätt). En sådan förändring av tomträtten, att tomträttshavaren erhöle en *ovillkorlig* dylik optionsrätt, vare sig obligatorisk eller beroende på avtal, skulle innebära en fullständig omläggning av rättsinstitutet, varigenom tomträtten *faktiskt* skulle göras till en slags *ständig* besittningsrätt. En sådan ordning, mot vilken lagberedningen på sin tid framförde starka betänkligheter, läser ej kunna tillstyrkas. En tänkbar utväg vore, att optionsrätten begränsades så att, endast i fall markägaren vid periodens utgång ånyo vill upplåta tomten, tomträttshavaren skulle få företräde framför andra till upplåtelsen. Men även med en dylik ordning skulle dock knappast tillgodoses det önskemål, som uttalats i den till grund för stadsfullmäktiges framställning liggande utredningen, nämligen att »tomträtten bör förbindas med äganderättens verkliga fördelar, sedda ur generationernas synpunkt». Av optionsfrågans lösning är beroende ett annat av stadsfullmäktige framfört förslag, att inteckningar, som beviljats i tomträtt, böra, efter det tiden för den ursprungliga tomträttsupplåtelsen gått till ända, gälla i den nyupplåtna tomträtten. Vidare har av stadsfullmäktige påyrkats förbud mot att i tomträttsavtalet intages förbehåll om tomträttens förverkande. Erfarenheten torde dock ej hava visat, att något missbruk förekommit genom den avtalsfrihet, som på förevarande område nu råder, och en laglig reglering härutinnan torde därför för närvarande ej vara av behovet påkallad.

Stadsfullmäktige hava ytterligare hemställt, att inskrivning av tomträtt skulle vara obligatorisk. För närvarande är inskrivningen frivillig, men in-teckning i tomträtt kan ej beviljas med mindre inskrivning skett. Tillräcklig anledning att göra inskrivningen obligatorisk kan knappast anses föreligga. Ett legalt inskrivningstväng — framhöll redan lagberedningen — skulle i många fall medföra alldeles onödigt besvär och onödiga kostnader.

Slutligen hava stadsfullmäktige hemställt, att hyreskontrakt måtte säkerställas vid försäljning av tomträtt. Sålunda skulle vad som i lag stadgas om hyresavtals bestånd vid överlåtelse av fastighet utsträckas att gälla i fråga om bestånd av dylikt avtal vid överlåtelse av tomträtt. Någon lagändring härutinnan torde dock knapast vara erforderlig, då lagen redan i sin nuvarande avfattning torde medgiva en sådan tolkning.

Beträffande frågan nr 3 rörande statsåtgärder för beredande av kredit mot in-teckning i tomträtt må nämnas, att denna fråga i viss omfattning varit föremål för riksdagens prövning, nämligen i samband med det vid fjolårets riksdag behandlade ärendet om inrättande av Svenska Bostadskreditkassan. I det sakkunnigförslag, som låg till grund för Kungl. Maj:ts framställning i ämnet, berördes även frågan, huruvida in-teckning i tomträtt borde av den ifrågasatta kreditorganisationen få mottagas som lånehypotek vid sidan av in-teckning i fast egendom. De sakkunniga befarade emellertid, att en sådan utvidgning av kreditgivningen skulle kunna menligt återverka på bedömandet av kassans obligationssäkerhet. Något trängande behov i berörda avseende ansågs ej heller föreligga, beroende på, att markupplåtaren, stat eller kommun, själv brukat vid upplåtelse av tomträtt vidtaga särskilda anordningar för kreditbehovets tillgodoseende. På anförda skäl upptogs icke i propositionen till riksdagen något förslag i sådan riktning. Väl väcktes i riksdagen motioner om att kreditgivning borde få ske även mot in-teckning i tomträtt, men dessa motioner vunno ej riksdagens bifall. Vid sådant förhållande och då för övrigt redan med gällande bestämmelser av tomträttskassa utgivna obligationer, som med Kungl. Maj:ts tillstånd garanterats av vederbörande kommun — vilket

är fallet med obligationslån, utgivna av tomträttskassorna i Stockholm och Göteborg — tillhöra den kategori av förstklassiga säkerheter, att de få mottagas av pensionsförsäkringsfonden och postsparbanken m. fl., torde några åtgärder från statsmakternas sida ej vara påkallade i detta ärende.

*Ang.
städernas
bostads- och
trafikproblem
m. m.
(Forts.)*

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag ber att till en början få påpeka ett missförhållande, vilket påpekande naturligtvis inte är riktat mot statsministern. Nämligen att vi på grund av första kammarens medeltida dagordningsförfarande, varigenom medlemmarna aldrig få en sammanfattande och organisk framställning av vad som inkommit — vilket man däremot får i andra kammaren — inte ha vetat om, att denna interpellation skulle besvaras i dag. Interpellanten blir ju benäget varskodd i tid, och jag fick veta det i dag på förmiddagen, så att åtminstone jag hade kännedom om, att denna sak skulle förekomma nu. Däremot ser jag för denna fråga särskilt intresserade kamrater på stockholmsbänken lysa med sin frånvaro. Säkerligen ha de inte vetat om, att ärendet skulle behandlas i dag.

Jag ber att få tacka herr statsministern för svaret och för den möda, som ligger bakom detsamma, icke blott från hans egen sida, utan mest kanske från andra statsråds och underlydandes sida, vilka här slagit ihop sina kunskaper och bemödanden för att komma med detta svar. På förhand må sägas, att det är ofantliga luckor i svaret, men det beror nu inte på statsministern, ty han kan inte vara inne i rulljansen i varje ämne, och om jag riktar anmärkningen till statsministern, är det inte för hans sätt att svara utan för att begagna hans närvaro att fästa hans uppmärksamhet på ett förhållande, som ingen har bragt till hans kännedom, och för att på det sättet möjligtvis också kunna vinna något för det ärende, som här föreligger.

Den första frågan i interpellationen lydde: »Anser regeringen, att det vill till en medverkan även av riket för bostads- och trafikproblemens omläggning från grunden i städerna och särskilt i huvudstaden och kan något verksamt intresse för denna angelägenhet förväntas från statsmakten?» Beträffande denna fråga har svaret endast hänvisat till, att efter många års utredningsarbete kan förväntas — i lyckligaste fall förmodligen vid nästa riksdag eller också vid riksdagen därpå — förslag om revision av stadspanelagstiftningen. Men det är ju bara en detalj i denna sak.

Eftersom nu i svaret särskilt betonats, att man då också kan motse en zonexpropriation, som efterlyses i interpellationens fjärde fråga, så återstår för mig bara att spörja: huru mycket zonexpropriation, herr statsminister, får man med? Och får man med någon effektiv zonexpropriation? Denna angelägenhet är särdeles brådskande. Den kräver därför icke blott en effektiv zonexpropriation utan ock en provisorisk lagstiftning därom, vilket Stockholms stadsfullmäktige ock begärt. Men bara det, att justitiedepartementets vederbörande tjänstemän satt sig emot denna begäran, visar, att även deras slutliga förslag sannolikt kommer att lämna mycket övrigt att önska och knappast kan bli till den nytta, som man fordrar av en sådan lag.

Vidare hade det varit intressant att få veta, när man skulle kunna få anledning tro, att denna sak skulle komma under riksdagens prövning, om det blir vid nästa riksdag eller vid påföljande riksdag. Förmodligen har regeringen själv inte känt till detta nu, och därför innehåller svaret ingenting om denna sak.

Den första frågan innehåller emellertid en del andra saker, som jag ber att vid detta tillfälle särskilt få uppehålla mig vid. Det är motiverat i interpellationens första stycke på följande sätt: »En hemlös, trångbodd befolkning i hyreskaserner kräver omtanke. De oavsläktligt stigande fastighetsvärdena i huvudstadens inre delar med växande levnadskostnader såsom följe betunga

Ang.
städernas
bostads- och
trafikproblem
m. m.
(Forts.)

hela landets lönestater och dess övriga ekonomiska liv. De tiotusen årliga invandrarna till huvudstaden från det övriga riket påkalla bostadsanskaffning.» Jag menar med det sista, att när riket skickar tiotusen, ja, t. o. m. trettontusen människor om året in till oss, alldeles oinbjudna, så få vi ensamma taga hand om bostadsanskaffningen. Däri ligger en huvudorsak till de höga och alltjämnt stigande hyrorna i huvudstaden. Men då bör verkligen hela landet hjälpa till med denna angelägenhet. »Det vill till», såsom sammastädes säges, »medverkan av riket för bostads- och trafikproblemens omvälvning och ett socialt utnyttjande av statens jord även i städerna.»

Jag skall då först uppehålla mig vid revolutionen i trafikförhållandena. Den nya tidens maskinkultur har omkastat alla gamla förhållanden, och det gör ju också, att våra trafikmedel äro på efterkälken, icke blott för stadens del utan även för rikets del, som just i Stockholm har en knutpunkt för sin samfärdsel och sin genomgångstrafik. Man kan verkligen inte nöja sig med att bara lappa på det gamla klädet, utan här behövs något nytt. Det börjar bli alltmer klart för den stora allmänheten och så småningom genom den stora allmänhetens påtryckning även för arkitekter, ingenjörer och statsmän, vilka ju i det fallet ofta nog äro efterblivna. Den stora opinionen måste gå förut med sina levande erfarenheter på detta område.

Svårigheterna att nu, i denna knutpunkt för rikets trafik och i denna stora stad med dess omfattande egna behov, få denna sak ordnad bero på flera omständigheter.

En av dem är bristen på samarbete mellan staten och staden. Den nuvarande järnvägsstyrelsen har undanskjutit frågan om särskiljandet av fjärrtrafiken och lokaltrafiken. Tidigare järnvägsstyrelser ansågo detta vara ett viktigt problem, och man inkallade experter från Europa för att lösa frågan. Då kommo kommittébetänkanden om att fjärrtrafiken borde läggas över Smedsuddens med statens medverkan. Den nuvarande järnvägsstyrelsen — en duktig affärsjärnvägsstyrelse för övrigt — säger alltid: »Den saken angår inte oss. Vi skola sköta statens järnvägar affärsmässigt. Vi ha ingenting med staden och dess sociala ändamål att göra. Därmed punkt och slut.» Och därför har från det hållet numera sagts, att fjärrtrafiken fortfarande skall ligga på sammanbindningsbanan, ty »det passar oss bäst». Hur det sedan går med stadens kommunikationer i övrigt och statens uppgift att deltaga i lösningen av svårigheterna, det lämnar järnvägsstyrelsen å sido.

Jag vill fråga statsministern, om detta verkligen är riktigt? Skulle man inte kunna tänka sig, att med regeringens medverkan det började lirkas något med denna fråga, så att man kunde komma fram till ett samförstånd?

En annan svårighet ligger i tvedräkten mellan staten och staden om dispositionen av statens dominerande mark jämväl för tillgodoseende av huvudstadens tarv samt dess och rikets gemensamma behov, som äro koncentrerade i huvudstaden, en kampställning, som i så hög grad antagit en privatekonomisk karaktär. Här gäller det, synes det mig, företrädesvis att betala marken efter marknadsvärdet, och ingenting skall betalas måttfullt eller erhållas gratis, ehuru statens riksintressen i stort och smått sammanfalla med huvudstadens uppgifter fränsett för övrigt att dagspriset i marknaden även för statens mark är en produkt till stor del av stadens växt och anläggningar.

Jag vill bara fästa statsministerns uppmärksamhet på en sådan småsak, som att man upptäckt, att möjligen några delar av den mark, på vilken Skeppsbron och Riddarholmens kajer ligga, tillhöra staten. »Där ser ni!» säger man. »Tänk vad Stockholms stad skor sig!» Det skall staden betala för, ja på Riddarholmen till och med riva bort sina kajer, säges det. Men är det verkligen någon rättvisa eller över huvud taget någon mening i att staten ej med dessa smulor bidra till den rikstrafik, som förmedlas över Skeppsbron, och till den Mälar-

dalens trafik, som förmedlas över kajen på Riddarholmen? Skall staten vara så starrblind, då måste överläggningarna stanna i stöpet ganska fullständigt.

Vidare skola vi här i staden omsider få en västerbro. Den är icke framskapat genom kommunalstyrelsens eget tidigare förutseende utan genom Stockholmsbefolkningens påtryckningar, som gjort, att man äntligen får fram denna sak. Det är en dyrbar, men säkerligen revolutionerande trafikled. Den kostar staden femton, kanske tjugu miljoner, som vi ensamma få betala, men den är på samma gång av största fördel för statens rörelse i huvudstaden och för rikets genomgångstrafik med den nya bilismen och allt vad därtill hör. Inte skall väl staten då vara så noga med att det toges ut det sista öret enligt gällande tomtpris för de landfästen, som denna stora bro fordrar.

Nu har nämligen inträffat något bedrövt. Den kortaste och vackraste vägen går mitt över från Långholmen till Smedsudden, men där stötte vi igen på tomter, som staten rör om; och staden har föreställt sig, att det finns ingen möjlighet att utan årslånga förhandlingar få till stånd en förnuftig uppgörelse. För att kringgå denna svårighet ha vi därför beslutat lägga bron på ett fulare sätt — fast man nu börjat resignera och anse, att det är försvarligt även ur andra synpunkter — nämligen över Rålambshovslinjen, ty där stötte man inte på statens mark.

Alltså, för en sådan kolossal bro, som skall stå i århundraden, får man gå sådana krokvägar. Men när man bestämt sig för att verkligen gå Rålambshovsvägen, vilket beslut i stadsfullmäktige motiverades enbart av önskan att undvika statens tomter vid Smedsudden, så lär en enligt vad det förljudes statsutskottets avdelning, som har frågan om hand, vara betänkt på att kräva högre pris än som avtalats enligt den uppgörelse, som träffats mellan barnhuset och staden, för den tomtmark, som ligger i vägen. Det glunkas om återremiss för ändamålet. Därigenom skulle slås ytterligare krokben för denna för staden och riket så nyttiga brobyggnad.

Stadens och rikets trafikanter skola kanske i årtal nödgas fortfarande fara den långa vägen över Slussen och trängas med varandra bara för att denna köpeskilling anses för låg. Jag tycker, att detta icke är att tjäna trafikintresset. Om vi själva bygga bron för femton, tjugu miljoner, bör staten inte vara så småsnål och blunda för detta statsintresse, så att den försöker här i portgången sätta krokben för detta företag. Det är ganska duktigt betalt i alla fall, herr statsminister. Detta smolk i mjölken har justitiiekanslern, gubearns, hittat på, och för justitiiekanslersämbetet bugar sig statsmakten. Jag tycker, att ämbetet må få ha vilken mening det vill, men regeringen och riksdagen böra inte blint följa detsamma.

Det måste medges för att det skall ske rättvisa, att svårigheter uppstå även från stadens månghövdade förvaltning. Och nu kommer jag in på det stora, brännande problemet för dagen, på vilket jag ber att få fästa statsministerns synnerliga uppmärksamhet.

Det gäller att få fram en omvälvning i trafiken för att bereda rimligare hyror i den svenska huvudstaden. En storstad med dåliga kommunikationer betyder höga hyror, en storstad med goda kommunikationer betyder billigare hyror. Det är således ett bostadsproblem det här är fråga om. Det gäller att decentralisera staden. Ni, den inre stadens fastighetsägare, kunna vara lugna för era stora hyresavkastningar. De kanske bli ännu större. Men låt då i fridens namn de där tiotusen, som årligen inramla hit från det övriga riket, komma i åtnjutande av något billigare hyror, och låt även stadens äldre invånare åtnjuta denna fördel. Staden kan inte decentraliseras utan en total omvälvning av kommunikationerna.

Vilka hinder resa sig nu? Vi stöta på sammanbindningsbanan. »Den skall ligga där den ligger», säger järnvägsstyrelsen. Vi stöta på statens mark.

Ang.
städernas
bostads- och
trafikproblem
m. m.
(Forts.)

Ang.
städernas
bostads- och
trafikproblem
m. m.
(Forts.)

»Den skall ligga där den ligger, i ändamål att tjäna min tomtspekulation», säger staten. Vi stöta på stadsplaneregleringen, av vars dyrbara och skiftande möjligheter det beror, var man skall draga fram den nya trafiken.

Då kommer det ett förslag från U. S. A., och nu vill jag fästa rikets uppmärksamhet på något, som närmar sig till ett svenskt misstag, men i själva verket kanske smakar något av vad man med ett överord brukar kalla skandal. Förslaget säger: Vi gå förbi järnvägsstyrelsen och dess sammanbindningsbana, vi gå förbi statens och stadens tvister om tomtmark, vi gå förbi stadsplaneregleringens ovissa öden — vi gå helt enkelt under jorden, under hela rasket från söder till norr med erforderliga utgreningar, som man fått göra i de stora metropolerna i utlandet och särskilt i Amerika. Då kan man också börja genast och bespara sig en mängd utgifter; annars blir man aldrig färdig.

Vi ha inte någon erfarenhet på detta område. Våra ingenjörer ha det heller inte. Men så kommer det en amerikansk firma, representerad av en stockholmspojke, som har avancerat från den ena positionen till den andra där ute och intresserar sig för sin gamla fädernestad. Han har fäst sina kompanjoners uppmärksamhet på detta. En av dem, som heter Goodrich och genomfört nya trafiksystem i femtio stora städer, kom hit 1925 och orienterade sig in-kognito — för det måste man göra i sådana fall. Och så ha de under årens lopp utarbetat en plan och ett system, varom slutligen varslades i form av ett koncessionsförslag.

Jag är inte mannen att förstå, vilka brister det möjligen har, men jag förstår, att det är en tanke, som siktar mot en lösning av svårigheterna och som därför bör mottagas med den allra största veneration; vi böra vara måna om att, i den mån tanken är bra, göra den till vår. Koncessionssökandena ha också sagt, att de ha kapital bakom sig, och att efter 40 år tillfaller hela anläggningen staten eller kommunen gratis. Sverige får självt avgöra, vem som skall ha den.

Man bör i alla fall reflektera på ett sådant förslag och inte vara så rysligt rädd för allt, som vill något och vill något stort. Jag måste för övrigt säga: är detta den bästa lösningen, då skall anläggningen göras, vare sig det blir med svenskt eller utländskt kapital. Och är det en dålig lösning, då skall anläggningen inte byggas, varken med utländskt eller svenskt kapital.

Den tredje delägaren i firman har byggt de bägge stora tunnlarna under Hudsonfloden. Han håller för närvarande på att bygga undergroundstunneln under Brooklyn, som är en svensk mil lång.

De skulle åtföljas av staden New Yorks officiella chefsingenjör, som förestår staden New Yorks trafikbyrå, en man, som också byggt många tunnlar och har 800 ingenjörer under sig. Dylik sakkunskap är väl i alla fall något att lära av. När det var fråga om att omlägga fjärrtrafiken i huvudstaden och förlägga den på en linje till Smedsudden, då inkallades och betalades de förnämsta europeiska experter man kunde finna på området. Men när det nu gäller en så oerhört mycket större sak, så ställa sig både statens och stadens förvaltningar kallt avvisande.

Vad säger nämligen järnvägsstyrelsen, som redan yttrat sig över koncessionsförslaget, som slog ner som en blixst mitt i den stora oredan. Jo, den dekreterar, att sammanbindningsbanan skall ligga där den ligger. Den tror icke på förslaget. Och så anmärker den om denne Goodrich: så vitt vi fått veta, är han ritare på ett kontor i New York. De kunde åtminstone ha skaffat sig så vederhäftiga uppgifter, att de inte plumpade ned sig på svenska folkets vägnar till den grad, som skett i detta uttalande. Det är klart, att det inte uppmuntrar företagarna, ty de få veta allt som här försiggår. Inte är detta någon ära för Sverige! Inte är det ägnat att höja vårt anseende ute i ett land,

som vi behöva vara goda vänner med, icke minst för vår emigration. Järnvägsstyrelsen lägger den rent affärsmässiga synpunkten på sin dom såsom på en vanlig privat affär. För dess ekonomiska vinning för tillfället kunna både staten och kommunen, ja, mänskligheten få gå under. »Det intresserar oss inte.»

Så klappade koncessionen också på Stockholms stadsförvaltning. Vad sade då chefen för Stockholms stadsplanekontor? Jo, herr Lilienberg sade, att de amerikanska experterna äro vanliga entreprenörer, som hålla sig framme, när något är i görningen. Detta sade han i en intervju. Men de äro dock konsulterande arkitekter och ingenjörer, som framlagt en trafikplan för Stockholm. Man brukar icke svara på det sättet, när ett sådant förslag kommer. De anmärkte också: »Så svarar man icke i New York», och de tillägga, att chefen för järnvägsstyrelsen, när han såsom sakkunnig besökte New York, fick ett mycket värdigt mottagande. »Det var vårt sätt att taga emot honom», sade de. »Men huru bemötas våra sakkunniga, när de komma till Sverige», det har det frågats och kommer ännu mer att frågas i Amerika.

Vidare sade herr Lilienberg i en intervju: »Min tid är för dyrbar för att taga befattning med dessa dyrbara projekt.» Huru många miljoner kommer inte Lilienbergs stadsplan, som skall krångla sig fram på dyrbara vägar, att kosta, innan den blir färdig? Vilka broar kan man icke undvara, vilka nya gator, vilka gatubreddningar kan man icke tilläventyrs undvara, om man går en resolut väg under jorden och skakar av sig naturens och människornas topografi på ytan — såsom jag sade, från långt borta på Södermalm till långt borta på Norrmalm, så att de, som bo långt borta på Söders utmarker i en fart kunna komma till de norra utmarkerna, om de ha sitt arbete därstädes och tvärtom?

De amerikanska experterna ha ansett, att de kunna bygga denna bana för 40 å 50 miljoner kronor, och de anse sig därigenom — det är bara en beräkning — kunna spara omkring 70 miljoner för staden, »allra minst», som de säga.

Så möter bland hindrarnas skara en annan storhet, nämligen Teknologföreningen. Den borde ju representera expertisen och fackintresset. Koncessionärerna anmälde sig hos föreningen, de svenska arkitekternas och ingenjörernas privata förbund, och anhöllo att, när de kommo hit, de måtte få hålla ett föredrag och demonstrera saken för Teknologföreningen. De vände sig till styrelsen, och ordföranden svarade, att han efter samråd med sekreteraren kunde framföra, att det föredrag, som de önskade hålla, icke kunde få hållas inför Teknologföreningen, ty koncessionen hade »väckt så mycket ont blod». Där slå vederbörande vakt bara kanske omkring dubbelbron — ty vetenskapare inskränka sig ofta till blint lärjungskap under en lärofader. Denna opinionshållning är också framförd till Amerika. Detta är väl kulmen i den svenska ohövligheten och förblindelsen.

Jag har medverkat till att få till stånd något intresse för denna sak åtminstone hos vederbörande inom stadsstyrelsen. Men nej, lika avvisande. Koncessionssökandena ha icke lagt pengarna på bordet, invändes vart man kommer. Högst heter det att vi nog skola taga emot resenärerna »vänligt». När det gällde att lägga fjärrtrafiken över Smedsudden, så inbjöd man som sagt experter utifrån, betalade resan och honorar. Men i det här fallet lovar man bara att ej vara direkt oartig. De få förmodligen någon gång besöka stadskollegiet och samtala en stund. Borgarrådet Yngve Larssons kommitté håller mottagning för dem. De bjudas på middag på utställningen. Och så få de resa hem.

Ett sådant mottagande är icke någonting, som imponerar på amerikanarna. Och vad har följden blivit? Jo, dessa experter, som skulle komma hit och beställt biljetter till ångbåten, inhiberade resan, när de fått underrättelse om hur saken låg till. De ville icke komma hit nu på några villkor. Nu få vi kanske den där utgiften på de 70 miljonerna över oss tämligen i första vevan, och där-

Ang.
städernas
bostads- och
trafikproblem
m. m.
(Forts.)

Ang.
städernas
bostads- och
trafikproblem
m. m.
(Forts.)

till ha vi berövat oss ett tillfälle att pröva en plan, som kanske varit banbrytande.

Nu har jag ock hört, att statsutskottet, där det ligger under behandling en motion av herr Thulin om ett anslag å 100,000 kronor för en undersökning av ifrågavarande tunnelbana, ställt sig ganska välvilligt. Utskottet har skjutit upp behandlingen av motionen i avvaktan, att förenämnda personer skulle komma hit och få plädera inför utskottet. Det var bestämt, att de skulle inträffa här den 12 maj, men nu komma de icke av förut angivna skäl. Utskottet lär då ha stannat vid en välvillig motivering, som kanske kan betyda ett »kom tillbaka».

Jag går härmed över till bostadsfrågan i hela dess vidd, särskilt huvudstadens bostadsfråga. Som sagt, statsministern har icke svarat på annat sätt än att han hänvisar till att en revision av stadsplanlagstiftningen står för dörren. Jag vill fästa hans uppmärksamhet på, att inom den ramen döljer sig icke blott de stora problem, om vilka jag hitintills talat utan även vad som står i motiveeringen om det påbörjade sociala utnyttjandet av statens jord även i städerna och om beskattning i skälig omfattning av den fränsett penningvärdets fall uppkomna, oförtjänta värdestegringen. Det är frågor, som stått på stadskommunernas dagordning lång tid men nu länge varit avförda från aktiv eftertanke.

Beträffande det sociala utnyttjandet av statens jord blir den första frågan icke: vad kunna vi få betalt?, utan den första frågan blir: i vad mån tjänar Stockholms stad ett statsintresse, och i vad mån tjänar staten ett Stockholms stads intresse? På grundvalen av detta överbäggande må var och en komma med sina bidrag och fordra skäligt vederlag men icke på det sätt, som om det gällde en vanlig säljare och köpare, där den förre försöker att få högsta möjliga köpeskilling och den andre försöker att slippa undan med den minsta möjliga köpeskilling. Denna fråga har varit tidigare diskuterad i riksdagen och kommer att behandlas vidare, när statsutskottets utlåtande om herr Thulins motion kommer fram.

Jag vill emellertid redan nu fråga, om statsministern skulle vilja höra sig för i vederbörande departement, huru det står till med den s. k. jordvärdestegringsbeskattningen fränsett penningvärdets fall, som finnes omnämnd i motiveeringen till interpellationen och innefattas i den första frågan i interpellationen.

Till bostadsfrågan hör en del andra detaljer. De ingå ock i interpellationen, och jag skall nu övergå till dem.

En fråga var, när kan den av stadsfullmäktige begärda revisionen av gällande lagstiftning om tomträtt motses?

Jag får verkligen säga, att vi trodde, att den saken åtminstone skulle utan något motstånd tillgodoses från regeringens sida. Nu ser man, att denna skrivelse varit remitterad till Konungens befallningshavande i landet och att den varit föremål för justitiedepartementets behandling. Resultatet säges ha blivit, att det visat sig, att åtminstone vad de mera väsentliga delarna angår, lära de knappast böra genomföras. Jag vill säga statsministern, att han icke fått reda på, att tomträtten är en så kallad reformerad äganderätt i stället för den gamla hänsynslösa, i många avseenden antikverade och för sociala behov odugliga äganderätten. Det är en rätt, där man ifråga om jordens besittning vill ha ett slags samäganderätt mellan det allmänna för de ändamål, som tillhöra framtiden, och den enskilde för de ändamål, som tillhöra honom under hans livstid och hans rättsinnehavare.

Tomträtten kom till genom statens lagstiftning på initiativ av en högerman, herr Östberg i första kammaren, och en liberal, redaktören för Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning, ledamoten av andra kammaren, Hedlund, det vill säga

icke, såsom man nu söker skrämman med såsom ett socialistiskt projekt, utan det var en upplyst tid, som genomförde den lagstiftningen under medverkan av alla partier.

Denna nya lagstiftning kräver givetvis ett visst inskrivningsväsende och lika så rätt att inteckna tomträtten. Tomträtten består i besittningsrätt till marken och äganderätt till husen med vad därtill hör. Det är en possession för sig, och den får också intecknas. Det är någonting, som man tänkt skulle främjas för hela riket. Men det är givet, att man, såsom saken nu ställer sig, måste vidtaga vissa extra ordinära åtgärder, innan en sådan ny lagstiftning vuxit in i tänkesättet hos de härskande makterna. Funktionarismen — vilket är någonting annat än funktionalismen, som börjat undantränga ordet funktionalism — och penninginstitutionerna resa sig ofta kapppraka mot tomträtten. De ha den instinkten, att alla skola ha jorden med äganderätt, ett rent konservativt intresse, som uppgår i partiintressena, fastän det icke gjorde det på den tiden, då tomträtten genomfördes.

Nu hava dock stadsfullmäktige enhälligt fordrat, att tomträttshavare skall tillförsäkras rätten till ny upplåtelse av tomträtten. Det står nämligen i tomträttslagen, att man får upplåta på högst 100 år. Stadsfullmäktige i Stockholm t. ex. upplåta på 60 år men med rätt till ny upplåtelse på ytterligare 60 år o. s. v. Då uppstår den juridiska frågan: har man rätt att med laga verkan göra detta — moraliskt bindande är det alltid — då det står i tomträttslagen, att upplåtelse får ske på högst 100 år? Det äro de lärda oense om och när de lärda äro oense, kräves det en lag för att folk skall få veta vad som är lag. Därför ha vi begärt, att det skall stå uttryckligt i lagen, att det är tillåtet. Och det kan ske på två sätt, antingen så, att man säger, att det är tillåtet på sätt det tillämpats i huvudstaden, eller så att man föreskriver en rätt för tomträttshavaren att få ny upplåtelse med undantag av vissa för kommunen trängande fall.

Detta har äskats i tomträttsdelegerades betänkande — jag var ordförande och vet därför vad det handlar om — liksom senare även av stadsfullmäktige.

Vad säger nu svaret från regeringsbanken om denna sak? Jo, det är mycket betänkligt, säger man, ty det har lagberedningen på sin tid icke avsett. Jag skall till en början upplysa regeringen om, att lagberedningen intog en mycket primitiv ståndpunkt, en ståndpunkt, som numera är övergiven. Vi bygga nu på en annan grund. Men här spökar lagberedningen liksom en del Konungens befallningshavande, som icke ha en aning om vad frågan gäller i brist på praktisk erfarenhet på detta område och som inte ha minsta intresse för en social jordlagstiftning, och leda regeringen baklänges till vattubäckar i förgångna tider, som icke längre finnas till.

Lagberedningen menade, att det kan vara bra, att få en sådan upplåtelse för viss tid, men det bör icke vara upplåtelse annat än för viss tid för att sedan kunna lämna utrymme åt det vanliga stadsplanebebyggandet, det vill säga de stora hyreshusen. Det var lagberedningens idévärld, den var obekant med den permanenta trädgårdsstadsbildningen, den förutsåg således icke, att lagen borde giva kommunerna ett tryggt verktyg för sådant ändamål, och då är det klart, att den var obenägen för detta.

Men bör man därför sitta i justitiedepartementet och mörkna till och icke tillägna sig någon social uppfattning av den saken och störta ikull den? Jag förstår icke, varför riksdagen i år avslog ett anslag till en social byråchef i jordbruksdepartementet för att i stället fortfarande lämna alla sociala jordlagar till juristerna, som icke äro utbildade för detta och som oftast tillhålla samhällsklasser med otillräckliga intressen för sådana saker.

Vidare har regeringen citerat ur tomträttsdelegerades betänkande, att tomträtten bör förbindas med äganderättens verkliga fördelar, sedda ur genera-

Ang.
städernas
bostads- och
trafikproblem
m. m.
(Forts.)

Ang.
städernas
bostads- och
trafikproblem
m. m.
(Forts.)

tionernas synpunkter, och då trodde vederbörande, att det var någonting som kunde användas till försvar för de gamla oförstående uppfattningarna. Men generationernas verkliga synpunkter äro, att den som har en bostad icke, när upplåtelse tiden är slut, blir kastad bort från tomten utan vidare. Därför har optionsrätt varit föreslagen mångenstädes, och ensittarlagen är ju bara ett uttryck för att, när besittningsrätten till marken går ut, man icke skall kastas bort från sitt hem utan ha rätt att lösa marken för sig och sina efterkommande till evärdeliga tider.

Men, Herre Gud, vad skall man göra, när regeringarnas rådgivare icke ens läsa innantill i tomträttsdelegerades betänkande och sätta sig in i de grunder, som där finnas, utan komma med sådana här påståenden, som visa, att man icke satt sig in i saken.

En annan fråga i samband med tomträtten är den, att inteckning, som beviljats i tomträtten bör efter den gamla tomträttsupplåtelsens upphörande gälla i den nyupplåtna tomträtten. Själva övergången är icke reglerad ännu. Vi ha icke ännu upplevat denna brytningspunkt, som består i en sådan övergång, och Stockholms stad har velat sammansmälta det just genom att stadga så kallad optionsrätt och bett att få in i lagen uttryckligt tillstånd att göra någonting sådant, för att icke lagen skall bli en brutal, schematisk lagstiftning, som icke tager hänsyn till livets behov och praktiska utgestaltningar.

För att trygga tomträttsinnehavaren och inteckningsinnehavaren vid övergångsperioden hava stadsfullmäktige vidare påyrkat förbud mot att i tomträttsavtalet intaga förbehåll om tomträttens förverkande. Ni förstå, att för att föra in ett nytt institut, som avser att skapa varaktiga hem under generationer, måste man taga hänsyn till den nuvarande generationens psykologiska inställning. Man måste omgärda icke minst själva övergången med bestämmelser, som förtaga en del fruktan för den, och det är just detta som till stor del varit anledningen till stadsfullmäktiges framställning.

Nu säges det här: »Erfarenheten torde dock ej hava visat, att något missbruk förekommit genom den avtalsfrihet, som på förevarande område nu råder, och en laglig reglering härutinnan torde ock för närvarande ej vara av behovet påkallad.» Här är det icke fråga om något missbruk, utan det är fråga om att tillförsäkra dem, som fått en rätt att icke behöva äventyra denna rätt vid en tidpunkt, då det gamla avtalet brytes och det nya skall gripa in i stället. Nämda terminologi är således missvisande.

Stadsfullmäktige ha också föreslagit, att inskrivning av tomträtt borde göras obligatorisk. Inskrivning av tomträtt motsvarar den så kallade lagfarten, och detta upplåtelsesätt är ett sätt, som vill vara likvärdigt med den gamla äganderättsupplåtelsen. Jag anser, att det är ännu bättre ur social synpunkt och framtidssynpunkt och även ur den nuvarande generationens synpunkt, ty det tryggar hemmen, men då skall upplåtelsen vara inskriven, så att man vet, vem som är den nya innehavaren. Vad har inträffat? Stockholms stad har arrangerat det så, att den första upplåtelsen nästan undantagslöst blir inskriven, men det händer, att överlåtelse, icke i regel men ofta, icke blir inskriven och därav blir följd, att förre innehavaren, som icke längre är innehavare, blir lagsökt på tomträttsavgälden och skatter och kanske sättes i konkurs, därför att det icke finnes någon reda i lagstiftningen. Men då säger regeringen, att tillräcklig anledning att göra inskrivningen obligatorisk kan knappast ha förelegat. Ty ett legalt inskrivningstvång, framhöll redan lagberedningen — där spökar återigen lagberedningen med sitt föråldrade program — skulle medföra alldeles onödigt besvär och onödig kostnad i många fall. Tänk, så omtänksamt i alla fall! Men rättigheterna för folk att inte bli lagsökta för sådant, som de inte skola svara för, de betyda ingenting för lagstiftaren!

Frågan om hyreskontrakten är ju en mindre sak. Jag skall ej upptaga tiden med den, men även på den punkten kan det sägas åtskilligt.

Därefter komma vi till en särdeles viktig fråga, nämligen angelägenheten att bereda kredit mot säkerhet av inteckning i tomträtt.

Om tomträtten är en metod för reformerad äganderättsupplåtelse, så fordras det väl också, att samhällets kreditmöjligheter, som stå till buds för den så kallade gamla »fulla äganderätten», ställas till buds även för den nya sociala äganderätten till tomter. Det framhölls redan av tomträttsdelegerade, och därtill anslöto sig stadsfullmäktige. Men fullmäktiges skrivelse skickades till justitiedepartementet, och det är kanske därför som den kommitté, vilken på uppdrag av socialdepartementet förberedde skapandet av den svenska bostadskreditkassan, måhända aldrig fått del av denna skrivelse.

De sakkunniga, som då kommo med sitt förslag, ryckte nämligen bara föraktligt på axlarna: tomträttskredit, tomträtt vad är det för strunt? Inte skola vi befordra något förslag om den! Vederbörande voro helt obekanta med sakens förhistoria, med sakens förnämlighet, med dess sociala innehåll, med dess praktiserande i huvudstaden, ja med tomträttsdelegerades betänkande, som uppenbarligen ingen synes hava läst. Och de förmena, att en sådan utvidgning av kreditgivningen skulle kunna »menligt inverka på bedömandet av kassans obligationssäkerhet».

Således, där möter också den nuvarande regeringens ståndpunkt. Det bör inte beredas kredit åt regeringens och riksdagens eget verk, tomträttsinstitutet, ty det skulle menligt inverka på det gamla, köpa- och sälja-låtgåssystemet, som behöver all kredit för sin rulljängs — förmodligen är det så de sakkunniga mena, då de tala om denna »menliga inverkan». Därför skall man undergräva en social institution, för att det inte skall »menligt inverka» på detta köpa- och sälja-systemets möjligheter att tillägna sig all kredit.

Stadsfullmäktige i Stockholm begärde i sin skrivelse vederbörliga åtgärder för att kredit mot inteckning i tomträtt må lagligen kunna beviljas av de statens verk och inrättningar, som förfoga över fonder, av statens egna understödsfonder samt av sådana enskilda inrättningar och kassor, som hava av Kungl. Maj:t fastställda reglementen.

Nu börjar alltmera upplysningen göra sig gällande. Det finns redan bankinstitut, som ej ställa sig mot tomträttsinteckningar. Men det blir i alla fall ingen fart på denna kredit, förrän även staten själv intresserar sig för sitt eget verk och gör allt vad den kan, för att tillmötesgå stadsfullmäktiges enhälliga framställning.

Det är således bedröfvligt, att då den svenska bostadskreditkassan bildades, tomträttskrediten undansköts såsom mindervärdig.

Utav det svar, som vi nu fått om tomträtten, framgår emellertid, att regeringen är motståndare till tomträtten, därigenom att den förbiser tomträttens idella och framför allt praktiska uppgift, och därför undandraget det skydd, som den behöver, särskilt i sin nya med så mycken framgång i huvudstaden utexperimenterade gestaltning.

Jag får verkligen säga, att min trehundraåttiondedel i riksdagen önskar, att en sådan regering måtte avgå.

Till sist ber jag att till ledning för regeringen få citera Stockholms äldsta bevarade privilegiebrev av den 6 maj 1436. Det är utfärdat av Engelbrekts regering efter hans bonderevolution och kom med landets gåva till huvudstaden. Engelbrekt hade då lyktat sitt liv kort förut, men hans hövitsmän och rådsherrar utfärdade i hans anda nämnda privilegiebrev. Det heter däri bl. a., att de åt rådet och menigheten i Stockholm ville särskilt bereda sin ynnest, »därför att vi uppå allt Sveriges rikes vägnar äro så förente med dem och de med oss, att riket och riksens inbyggare och staden och stadsens inbyggare skola här-

Ang.
städernas
bostads- och
trafikproblem
m. m.
(Forts.)

Ang.
städernas
bostads- och
trafikproblem
m. m.
(Forts.)

efter till evärdelig tid samman bliva och aldrig efter mer åtskiljas, evad oss övergår uppå båda sidor, utan vardera parten skall den andre till hjälp och tröst vara med liv och gods, kronan i Sverige till värdighet och styrkelse och oss allom riksens och stadsens inbyggare — — till nytta, gagn och bestånd». Det betonades vidare av regeringen, att till evärdlig tid skola Stockholms menighet och råd »njuta och bruka efterskrivna artiklar, privilegier och frihet, fritt och ohindrat för oss och alla våra efterkommande, och skola vi och våra efterkommande vara dem därtill behjälplige efter vår yttersta makt mot alla män, evad de helst äro, som dem och deras efterkommande häruti i någorhanda mätto hindra vilja».

En kommentator till dessa privilegier, dr Guinehard, har skrivit: »Det vilar något av Engelbrekts samlande nationella tanke över dessa ord. Engelbrekts namn och sigill saknas visserligen å aktstycket. Kort före dess tillkomst hade han ryckts bort från sitt riksvårdande värv. Men man tycker sig onekligen alltfortfarande förnimma något av hans storvulna ande, som manande talar till senare tiders barn om den känsla av samhörighet, som bör råda mellan ett rike och dess huvudstad.»

Detta, herr talman, är uppenbarligen frågor, som visserligen synas ha litet intresse för de nuvarande statsmakterna. Men böljegången kommer igen. Vi befinna oss för närvarande allenast i en vågdal, herr talman.

Herr statsrådet **Bismarck**: Herr talman! Jag vill med hänsyn till den knappa tiden bara säga några få ord.

Herr Lindhagen har sin entusiastiska tro på tomträtten, och han vill trygga denna tomträtt för framtiden. Han vill med andra ord göra den till något slags äganderätt. Men hela tomträtten har ju varit avsedd att möjliggöra för städerna eller för kommunerna att utnyttja den värdestegring, som uppstår på tomtorna. Om man nu skall göra dessa bägge saker, det vill säga å ena sidan trygga besittningshavaren, tomträttsinnehavaren, och å andra sidan trygga kommunernas rätt att få del av den värdestegring, som tomtorna vid ett visst tillfälle representera, hur går det då, kan man fråga sig, när det närmar sig slutet av upplåtelse tiden, då kontraktet utgår, eller tomträtten upphör? Alla förhållanden bli ju svävande. Tomträttsinnehavaren vet inte vad han kan få betala för avgift för denna tomträtt, ty då tiden går ut, kan staden expropriera hela värdestegringen, så att säga. Om detta sker och det har uppförts ett hus med byggnad på tomt, och detta hus, för att taga ett exempel, är föråldrat och måste byggas om, då är tomträtts värde vid den tidpunkten plus minus noll. Ju närmare man kommer den tid, då tomträtten utgår, desto osäkrare blir värdet av den egendom, man har, och då slutligen optionsrätten skall tillämpas, är det möjligt, att denna optionsrätt tillkommer mig för sådant pris, att jag får säga mig, att tomträtten i och för sig till sådant pris inte är värd vederlaget.

Nu vill herr Lindhagen, att man skall göra detta förhållande för alltid bestående. Man skulle således alltså ha optionsrätt, och man skulle därför aldrig behöva förlora sin tomträtt. Men det blir ju då, när man kommer in på andra och tredje generationen, så att vi få dylika osäkra nyttjanderätter, om vilka man inte vet, vad värde de ha i innehavarens hand. Det kan vid den nya upplåtelsen bli en mycket billig tomträttsavgift, och det kan bli en mycket dyr avgift. Det var mot ett dylikt osäkerhetsmoment, som lagberedningen opponerade sig. Den ville inte ha en tomträtt, som närmade sig en dålig äganderätt, utan sade, att enligt lagberedningens uppfattning var det bättre att ha å ena sidan äganderätt och å andra sidan en för viss tid begränsad nyttjanderätt av den beskaffenhet, som den nuvarande tomträtten innebär. Det är alltså själva huvudprincipen i frågan, men herr Lindhagens huvud-

Ang.
städernas
bostads- och
trafikproblem
m. m.
(Forts.)

princip är, att man skall genom att ändra lagstiftningen så att säga göra dessa osäkerhetsmoment i tomträtten eviga. Det är mot den principen, som jag för min del har ställt mig i hög grad tveksam. Jag tror inte det är lyckligt att gå den vägen, att vi skapa ett sådant permanent osäkerhetsmoment i samhället. Jag tror inte, att man därmed vinner vad herr Lindhagen avsett, att man skall vinna. Det blir osäkerhet och mycket bekymmer. Vad skall en tomträttsinnehavare, som tvingas att sälja sin tomträtt tio år, innan upplåtelse tiden går ut, begära för sin fastighet? Han vet inte, om avgiften för denna fastighet efter de tio åren kommer att ökas, kanske med 500 procent. Han måste alltså sälja denna fastighet i ovisshetens tecken. Kanske den, som köper fastigheten, gör en mycket dålig affär, kanske den, som säljer fastigheten gör det. Under alla dessa omständigheter är ett sådant rättsinstitut bara ägnat att verka förvirrande.

Jag tror alltså för min del inte, att själva huvudpunkten av vad stadsfullmäktige begärt är lyckligt, emedan det i själva verket åsyftar att göra ett sådant osäkerhetstillstånd, som jag omnämnde, permanent. Under sådana förhållanden och ehuru jag medger, att det finns vissa saker i de andra punkterna, som skulle kunna upptagas till lagstiftning, har jag inte ansett anledning föreligga att nu upptaga frågan. Men kanhända ett lämpligt tillfälle sedermera kommer att erbjuda sig.

Dock ber jag få säga herr Lindhagen, att man måste koncentrera sig, när man håller på med lagstiftningsarbeten. Nu håller jag på att lägga sista hand vid stadsplanelagen, och de timmar, som jag varit tvungen ägna åt interpellationen och åt att åhöra herr Lindhagens svar, ha tagit så mycket tid från mig, att det kommer att fördröja denna lags framläggande kanske någon vecka, vilket kan betyda ännu längre uppskov. Men det kan inte hjälpas. Jag har bara velat framhålla, att man måste koncentrera sig på vissa viktiga uppgifter, om man över huvud skall söka nå något resultat.

Nu är ju herr Lindhagen ense med mig om att stadsplanelagen är mycket viktig, och då skall man inte taga just de personer, som hålla på med denna stadsplanelag, och sätta dem till annat arbete, innan de ha den färdig. Denna omständighet har också utgjort en av anledningarna, varför jag inte varit hågad att göra något för att åstadkomma ändringar i tomträttslagen. Men jag medger, och detta framgår också av svaret, att det finns en och annan punkt i lagen, där man kan tänka sig en omändring.

Herr talman! Jag anser mig på hans excellens statsministerns begäran slutligen böra upplysa om, att herr Lindhagen blev särskilt tillfrågad, om han ville ha interpellationen besvarad i dag, då det förelåg svårigheter att få den besvarad senare under veckan. Det var således endast en åtgärd i överensstämmelse med herr Lindhagens egen önskan, att den upptogs till besvarande i dag trots den korta tidsfrist, som förelåg.

Herr Lindhagen: Herr talman! Statsministern har begripligtvis inte svarat på hur regeringen förhåller sig till de stora linjerna, som den här frågan rör, nämligen städernas och i synnerhet huvudstadens bostads- och kommunikationspolitik i allmänhet.

Det var en hel del synpunkter, som jag ville tala om för honom, synpunkter som man inte sysselsatt sig med uppe i departementet. Han har välvilligt nickat flera gånger, då jag talat. Om detta betyder, att regeringen är intresserad av att höra på dessa frågor, eller om det betyder, att den är intresserad av att göra något för saken, vet jag inte.

Sedan har justitieministern svarat bara på frågan om tomträtten, som är en detalj av det hela. Jag beklagar, om denna tid av en och en halv timme, som debatten räckt, skulle föranleda en hel veckas uppskov för stadsplane-

Ang.
städernas
bostads- och
trafikproblem
m. m.
(Forts.)

lagstiftningen. Men då denna lagstiftning i alla fall vilat ett tiotal år eller vad det är, så kanske denna lilla tid icke gör så mycket.

Jag oroar mig mera över justitieministerns obekantskap med tomträtten. I Stockholms stadsfullmäktige ha vi så levat oss in i denna sak, att vilket parti vi än tillhöra, förstå vi någorlunda vad det är fråga om. Justitieministern till och med går så långt, att tomträtten bör hållas nere till den begränsade uppgift lagberedningen tillmätt den, under det vi mena, att den skall tjäna människornas rätt till en varaktig besittning av hemmen. Hemupplåtelsen är icke bara till för att mjölka pengar ur den, utan denna upplåtelse har framför allt att tillgodose en hel del ideella värden.

Nu skulle det leda till en sådan osäkerhet för hemsökaren, menar justitieministern, om han skulle vara tillförsäkrad rätten att få förnyelse av sitt kontrakt. Nej, tacka vet jag, om han har klart för sig, att den rätten snart tager slut alldeles, då känner han sig tydligen trygg, enligt justitieministerns uppfattning.

Jag skall tala om för justitieministern, att det är just optionsrätten, som står i alla kontrakt, som gör, att stockholmarna överhuvud taget inlåta sig på den samma. Justitieministerns system skulle ruinera tomträtten i den allmänna meningen, men det är kanske det resultatet, som en högerminister vill komma till.

Vi ha också en bestämmelse i kontrakten, att för varje period, då tomt-rättshavaren fått ny upplåtelse — såvitt staden inte vill lösa till sig huset, ty det har staden alltid rätt till, men då måste den inlösa huset och anläggningarna efter det dåtida värdet — så kan avgälden höjas. Men tomtträttshavarna kunna få ny upplåtelse på 60 år i följd för den tomtträttsavgift, som bestämts för nästa upplåtelseperiod i kontraktet, och den har nu ökats. Rätten för staden att höja tomtträttsavgiften har haft till följd, att avgiften fördubblats just för jordvärdestegringens skull. Detta har dock inte tillkommit bara för att taga ut jordvärdestegring av tomtträttshavarna och för att dessa skola vara några försökskaniner, utan för att man skall skapa ett medel för tryggad besittning för hemmen, för att trygga dem mot fabriker och stenhuskaserner och mot all slags vandalism, som går ut över själva jorden. Det är därför som tomträtten slagit igenom i Stockholms stad, liksom att Stockholm stad sört för krediten, som staten inte ännu gjort. Då staten skapar ett sådant institut, skall den också se till, att det kan leva, och därför behövs det både kredit och kärlek till sin skapelse.

Jag tycker, att det är bekymmersamt att landet har en regering, som vill grusa detta verk. Vi få således hoppas även för detta fall, att det blir om-sättning i regeringarna.

Jag ber till sist få rekommendera vederbörande att studera Stockholms tomt-rättsdelegerades betänkande den 30 december 1924.

Vid föredragning av sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets memorial nr 3, angående ersättning åt utskottets sekreterare m. m., bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran särskilda utskottets utlåtanden nr 2—5.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 251, till Konungen angående åtgärder dels till främjande av eldning med

ved, särskilt i statens fastigheter, dels ock till beredande av ökad avsättning för inhemskt bränsle.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 301, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om begränsning av rätten att avverka skog å in-tecknad fastighet.

Ang.
städernas
bostads- och
trafikproblem
m. m.
(Forts.)

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 302, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av §§ 4—6, 8 och 12—15 i förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 1) angående Sveriges allmänna hypoteksbank m. m.;

nr 303, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkten 9 av elfte huvudtiteln gjorda framställning angående anslaget till allmänna indragningsstaten;

nr 304, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl., i vad rör pensions- och indragningsstaterna; samt

nr 305, i anledning av Kungl. Maj:ts under vissa punkter av elfte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer och åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.

Föredrogos ånyo sammansatta bevillnings- och andra lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 1 juni 1923 (nr 140) angående tillverkning och beskattning av maltdrycker m. m. ävensom i ämnet väckta motioner.

Ang.
upphävande
av det s. k.
sackarinför-
budet m. m.

I en den 7 februari 1930 dagtecknad proposition, nr 156, vilken hänvisats till bevillningsutskottet, i vad den avsåg förslag till vissa författningsändringar, hade Kungl. Maj:t bland annat föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

dels förordning om vissa ändringar i förordningen den 1 juni 1923 (nr 140) angående tillverkning och beskattning av maltdrycker,

dels ock förordning om ändrad lydelse av 12 § förordningen den 8 maj 1925 (nr 119) angående försäljning av vissa alkoholfria och därmed jämförliga drycker.

Till bevillningsutskottets behandling hade jämväl överlämnats tre i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen:

1) de likalydande motionerna nr 284 i första kammaren av herr *Clemedtson* och nr 441 i andra kammaren av herrar *Borggren* och *Törnkvist* i Bjuv, i vilka hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till lagbestäm-
melser, varigenom för användande av sackarin i läskedrycker uppställdes samma villkor, som nu beträffande svagdricka föreslagits i det vid Kungl. Maj:ts proposition nr 156 fogade förslaget till förordning om vissa ändringar i förordningen den 1 juni 1923 (nr 140) angående tillverkning och beskattning av malt-
drycker;

2) motionen nr 442 i andra kammaren av herrar *Weibull* och *Nygren*, vilka hemställt, att Kungl. Maj:ts proposition nr 156 måtte av riksdagen avslås.

Vidare hade följande tre under motionstiden vid riksdagens början väckta motioner, avseende ändringar i maltdryckstillverkningsförordningen, hänvisats till bevillningutskottet, nämligen:

Första kammarens protokoll 1930. Nr 39.

Ang.
upphävande
av det s. k.
sackarinför-
budet m. m.
(Forts.)

1) de likalydande motionerna nr 149 i första kammaren av herr *Bärg* m. fl. och nr 224 i andra kammaren av herr *Bengtsson* i Norup m. fl., i vilka hemställts, att riksdagen måtte för sin del antaga

dels i motionerna infört förslag till förordning om ändring av förordningen den 1 juni 1923 (nr 140) angående tillverkning och beskattning av maltdrycker; dels också i motionerna infört förslag till förordning om ändring av 12 § i förordningen den 8 maj 1925 (nr 119) angående försäljning av vissa alkoholfria och därmed jämförliga drycker;

2) motionen nr 235 i andra kammaren av herr *Weibull*, däri hemställts, att riksdagen måtte för sin del besluta sådan ändring i kungl. förordningen angående tillverkning och beskattning av maltdrycker, § 12 m. fl., att visst tillskott av ris, majs eller dylikt tillätes vid tillverkning av maltdrycker klass III för export.

Berörda proposition och sex motioner hade behandlats av sammansatt bevillnings- och andra lagutskott, vilket utskott i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I) att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 156, icke kunnat i oförändrat skick bifallas samt med anledning av ej mindre de likalydande motionerna I:149 av herr *Bärg* m. fl. och II:224 av herr *Bengtsson* i Norup m. fl. än även motionen II:235 av herr *Weibull* ävensom med avslag å motionen II:442 av herr *Weibull* och *Nygren*, antaga

a) i utlåtandet infört förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 1 juni 1923 (nr 140) angående tillverkning och beskattning av maltdrycker;

b) i utlåtandet infört förslag till förordning om ändrad lydelse av 12 § i förordningen den 8 maj 1925 (nr 119) angående försäljning av vissa alkoholfria och därmed jämförliga drycker;

II) att riksdagen måtte, i anledning av de likalydande motionerna I:284 av herr *Clemedtson* samt II:441 av herrar *Borggren* och *Törnkvist* i Bjuv, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte efter verkställd utredning utfärda eller, i den mån så funnes erforderligt, för riksdagen framlägga förslag till bestämmelser, varigenom för användande av sackarin i läskedrycker uppställdes i huvudsak samma villkor, som av utskottet föreslagits beträffande svagdricka.

Reservation hade avgivits av, utom andra, herrar *Bengtsson* i Kullen, *Mellén*, *Larson* i Tönnersa och *Petersson* i Lerbäcksbyn, vilka hemställt om avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 156.

Rörande sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr *Österström*: Herr talman! I avseende å föredragningen av sammansatta bevillnings- och andra lagutskottets utlåtande nr 3 hemställs,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkten 1 på det sätt, att de av utskottet framställda förordningsförslagen föredragas vart för sig, det första paragrafvis och, där så erfordras momentvis, med promulgationsstadgande, ingress och rubrik sist, varefter och sedan båda förordningsförslagen blivit genomgångna utskottets hemställan föredrages,

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet, samt

att författningstext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Vad herr *Österström* sålunda hemställt bifölls.

Punkten I.

Utskottets under a) upptagna förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 1 juni 1923 (nr 140) angående tillverkning och beskattning av maltdrycker.

4 §.

Denna paragraf lydde:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

Maltdryck — — — proppen.

Har vid tillverkning av svagdricka använts sackarin, *dulcin* eller annat konstgjort sötningsmedel, skall kärl, å vilket drycken utlämnas från bryggeriet, vara försett med uppgiften »Innehåller konstgjort sötningsmedel».

Anbringande av stämpel å kärl eller å kork eller propp ävensom av uppgift om användning av konstgjort sötningsmedel skall äga rum enligt av kontrollstyrelsen meddelade anvisningar.

När — — — etiketten.

Vad — — — kärl.

(i utskottets förslag:)

Maltdryck — — — proppen.

Har vid tillverkning av svagdricka använts sackarin, skall kärl, å vilket drycken utlämnas från bryggeriet, vara försett med uppgiften »Innehåller sackarin».

Med sackarin förstås i denna förordning varje konstgjort sötningsmedel, som har högre söthetsgrad än raffinerat socker men icke sockrets näringsvärde.

Anbringande av stämpel å kärl eller å kork eller propp ävensom av uppgift om användning av sackarin skall äga rum enligt av kontrollstyrelsen meddelade anvisningar.

När — — — etiketten.

Vad — — — kärl.

Herr **Mellén**: Herr talman! Det egendomliga förhållandet föreligger, att samma omständigheter, som åberopades vid sackarinförbudets införande, nu framföras såsom skäl för dess borttagande. Vid förbudets införande talade man om de olägenheter från nykterhetssynpunkt, som kunde föranledas av att svagdricka genom sackarintillsats försämrades, och man uttryckte en önskan, att det måtte tillses, att de i handeln tillgängliga maltdryckerna vore oförfälskade. Nu säger man däremot, att i fråga om smak och andra kvalitets-hänseenden vissa företräden skulle vinnas genom sackarintillsättning, utan att den försämring av varan, som man förut ansett sig kunna räkna med, kan befaras uppkomma.

Vad som varit det egentliga skälet för mig att rösta emot Kungl. Maj:ts förslag är, att när vi ha så utmärkta sötningsmedel som socker och sirap, som tillverkas inom landet och som äro hälsosamma och ha ett högt näringsvärde, så borde vi använda dem och icke ett utländskt preparat, som saknar allt näringsvärde och vars ofarlighet i varje fall varit ifrågasatt. Nu säger visserligen medicinalstyrelsen, att sackarin ej är hälsofarligt, och då får man ju tro det. Men jag tror också, att var och en skall, liksom jag, kunna av egen erfarenhet intyga, att om man dricker svagdricka eller läskedrycker, som äro tillsatta med sackarin, får man oerhört ont i magen. Jag slog upp i konversationslexikonet ordet sackarin, och där stod omtalat, att vi importera så mycket sackarin, att om vi använde endast vårt svenska socker för att åstadkomma samma sötningsmyckenhet, om jag så får säga, skulle den erforderliga kvantiteten socker representera ett handelsvärde av 1.5 miljoner kronor. Denna siffra var grundad på beräkningar år 1916, och då förstår man, att beloppet den dag som i dag är ligger betydligt högre.

Ang.
upphävande
av det s. k.
sackarinför-
budet m. m.
(Forts.)

Ang.
upphävande
av det s. k.
sackarinför-
budet m. m.
(Forts.)

Vidare är det min fullkomliga övertygelse, att, om nu sackarinet lössläppes, får man icke, såsom allmänheten kanske trott, en bättre dryck, utan man får en sämre och dyrare sådan. Sedan år 1923 är det föreskrivet, att svagdricka skall innehålla en malthalt av minst 4 och högst 6 procent. Så länge användningen av sackarin varit förbjuden, ha bryggerierna måst hålla den högre procenthalten för att kunna göra drycken njutbar och något så när hållbar. Men det är klart, att när man får tillsätta sackarin, som har vissa konserverande och smaksättande egenskaper, så brygger man in så litet malt som möjligt. Malthalten kanske då går ned till den lägsta tillåtna, eller 4 procent. Man har räknat ut, att om svagdrickan blott minskas en procent i inbryggningsstyrka, kommer detta att svara mot 26,000 deciton korn, och minskar man styrkan med två procent, representerar detta 52,000 deciton korn. Detta är en ganska avsevärd mängd spannmål, som det kan vara nyttigt för vårt lantbruk att få avyttra.

Vidare har sackarinet förmåga att täcka en del brister i sanitärt hänseende hos svagdrickan. Detta gör, att om en brygd skulle misslyckas eller surna, så sätter bryggaren till tillräckligt med sackarin för att dölja detta, och så föres brygden, ehuru underhållig, ut i marknaden. Kostnaden för sackarin samt för besväret med märkning av kärl och korkar får naturligtvis allmänheten betala.

Det har vidare anförts såsom skäl för förbudets upphävande, att det varit svårt att kontrollera, att icke sackarin tillsättes svagdrickan inom bryggerierna. Men inte blir väl kontrollen lättare, sedan sackarinet lössläppts och alla korkar och kärl och sådant skola stämplas? Kontrollen kommer blott att flyttas över från ett område till ett annat, och att kontrollen även hädanefter blir besvärlig är ganska uppenbart. Kontrollstyrelsen har i varje fall begärt, och jag tror att riksdagen också har beslutat ett 3,000 kronor större anslag än förut för att täcka kostnaderna för kontrollen.

På grund av vad jag anført, herr talman, yrkar jag avslag på Kungl. Maj:ts föreliggande proposition, vilket är detsamma som bifall till den av herrar Weibull och Nygren i andra kammaren väckta motionen nr 442.

Herr Österström: Herr talman! Kungl. Maj:ts proposition och därmed utskottets förslag är ju ingenting annat än ett effektuerande av riksdagens beslut år 1928, då denna fråga realbehandlades i kamrarna. Och då nu andra kammaren redan för sin del har antagit utskottets betänkande, skall jag, herr talman, inte bli långrandig och spilla många ord på saken i denna debatt.

Det är ju så, att när sackarinförbudet på sin tid tillkom, så byggde man antagandet av förbudet på tre anledningar. Den första var, att man ville stödja sockerproduktionen inom landet, vidare ansåg man, att det i någon mån var en nykterhetsfråga att få bort sackarin i svagdricka, och dessutom, för det tredje, ansågs det då, att sackarininblandningen var i betydlig grad hälsofarlig. Intet av de skäl, som voro avgörande för sackarinförbudets tillkomst för snart 30 år sedan, kvarstår i dag. Det är konstaterat, att de medicinska myndigheterna och de medicinska kretsarna icke anse, att sackarininblandningen är hälsofarlig. Och sockerproduktionen inom landet behöver väl näppeligen stödjas på detta sätt, när vi ju årligen importera betydande mängder socker.

Dessutom har den anledningen, att man ansåg det vara en nykterhetsfråga att få bort sackarin, väsentligen bortfallit, vilket framgår redan därav, att riksdagens nykterhetsgrupper samtidigt i år ha motionerat i denna fråga på samma linje som den kungl. propositionen. Då det dessutom är så, vilket också vidrördes av den föregående ärade talaren, att sackarinförbudet näppeligen kan göras effektivt, d. v. s. att det helt enkelt icke kan upprätthållas, har

utskottet för sin del funnit, att det icke finns några rimliga skäl att gå emot den kungl. propositionen, utan tillstyrkt bifall till densamma, och det skall jag, herr talman, också be att få göra. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

*Ang.
upphävande
av det s. k.
sackarinför-
budet m. m.*

(Forts.)

Herr Holmgren: Herr talman! Jag tror, att det sammansatta utskottets ordförande har rätt, då han säger, att det icke ur medicinsk synpunkt finns något att invända mot en sackarintillsats till svagdricka för sötning. Jag har emellertid icke begärt ordet för att yttra mig om den saken men för att göra några anmärkningar beträffande formuleringen av 4 §, som nu diskuteras.

Efter min mening är formuleringen i Kungl. Maj:ts förslag lyckligare än den formulering, som utskottet har valt. Utskottet vill kalla alla konstgjorda sötningsmedel, som skulle komma till användning för sötning av svagdricka, för sackarin, och har fördenskull lämnat en definition på sackarin i lagens mening, som ger en ganska annorlunda innebörd åt ordet sackarin än vad det förut har haft. Såvitt jag förstår kan väl icke detta vara synnerligen praktiskt eller lämpligt. De kemiska fabrikerne framställa nya ämnen undan för undan. Vilken dag som helst kunna de framställa andra sötningsmedel med andra namn, som kunna vara lämpligare än sackarin för sötning av svagdricka. Då skulle i alla fall på kärlet stå angivet: »Innehåller sackarin», fastän det i själva verket innehåller helt andra saker. Det förefaller mig, som om detta icke skulle vara så särskilt lyckligt.

Ser man vidare på definitionen av begreppet sackarin i 4 §, står det också, att en av fordringarna på det sötningsmedel, som skall kallas sackarin, skall vara, att det icke har sockrets näringsvärde. Det är mycket svårt att förstå vad som menas med detta. Sackarinet har just inte något näringsvärde alls, men om det framställes andra konstgjorda sötningsmedel, som verkligen ha något näringsvärde, vet man icke riktigt, hur denna definition ställer sig till dem. Är det meningen, att det just är sockrets näringsvärde de icke skola få ha, eller få de inte ha något näringsvärde alls för att räknas som »sackarin»? Detta kan jag inte se, att man alls kan förstå på grund av denna definition, vilken är bra nog grumlig i detta avseende.

Slutligen vill jag påpeka, att då efter utskottets formulering och kanske också efter Kungl. Maj:ts i viss grad alla konstgjorda sötningsmedel, som motsvara denna definition, äro tillåtna eller kunna komma till användning, så undrar man tydligen, hur lagen skall ställa sig, om sådana sötningsmedel framställas av de kemiska fabrikerne, som äro giftigare än vad sackarin är. Enligt formuleringen i 4 § fästes intet avseende vid giftighetsgraden hos ett sötningsmedel. Hos sackarinet är den helt liten, men det kan komma andra sötningsmedel med större giftighetsgrad. Nu känner jag inte till, om vi i andra förordningar ha tillräckligt skydd mot bruket av giftigare sötningsmedel för svagdricka, sedan denna förordning blivit antagen, men jag hoppas, att det förhåller sig så.

Jag har i alla fall, herr talman, velat fästa uppmärksamheten på vikten av att man håller ögonen på förhållandet.

Herr Österström: Herr talman! Med anledning av herr Holmgrens anförande vill jag endast lämna den upplysningen, att orsaken till att utskottet ändrat propositionens uttryckssätt »konstgjort sötningsmedel» till rätt och slätt »sackarin» var den, att det vid utskottsbehandlingen särskilt från lantmannahåll uttrycktes en önskan, att man skulle få angivet vid stämplingen någonting, som inte kunde missförstås. Vi hittade då i ett sakkunnigbetänkande ett uttryck, som gjorde det möjligt för oss att använda den formule-

Ang.
upphävande
av det s. k.
sackarinför-
budet m. m.
(Forts.)

ring, som här är fastställd. Det är alltså så långt ifrån, att det varit avsikten att göra denna paragraf oklar, att vi i stället med ordet sackarin avsett att få en så klar beteckning som möjligt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på godkännande av samt vidare på avslag å den under behandling varande paragrafen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

12 §.

1 mom.

Godkändes.

2 mom.

Såsom förut angivits, hade i motionen nr 235 i andra kammaren av herr Weibull hemställts, att riksdagen måtte för sin del besluta sådan ändring i kungl. förordningen angående tillverkning och beskattning av maltdrycker, § 12 m. fl., att visst tillskott av ris, majs eller dylikt tillätes vid tillverkning av maltdrycker klass III för export.

Det nu föredragna momentet, vartill motsvarighet saknades i Kungl. Maj:ts förslag, hade följande avfattning:

För visst skattepliktigt bryggeri äger kontrollstyrelsen medgiva, att under de villkor, som kontrollstyrelsen föreskriver, ris eller majs må användas såsom råämne för tillverkning av maltdryck av tredje klassen, avsedd för export, samt socker eller dextros må i lagerkällaren komma till användning såsom tillsats till porter.

Beträffande ris och majs, som i första stycket avses, skall, där ej nedan i denna förordning annat sägs, i övrigt gälla vad i förordningen är stadgat rörande malt.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herr *Bergman* hemställt, att motionen II: 235 av herr Weibull icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr Holmgren: Herr talman! Jag vill även med avseende på denna paragraf göra ett litet formellt påpekande. Ser man högst upp på sidan 18 i utskottets utlåtande, finner man i utskottets formulering av paragrafen uttrycket »socker eller dextros». Detta förefaller något egendomligt, eftersom dextros just är socker. Samma uttryck i en något annorlunda formulering finner man i 15 §.

Jag säger icke detta som någon anmärkning emot utskottets förslag, därför att samma egendomliga formulering finnes i den nu gällande författningen, men jag har velat påpeka detta, emedan det är helt och hållet ologiskt.

Efter härmed slutad överläggning godkändes förevarande moment.

Återstående delar av ifrågavarande förordningsförslag.

Godkändes.

Det under b) upptagna förordningsförslaget.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten I.

Bifölls i vad den ej besvarats genom kammarens föregående beslut.

Punkten II.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang.
upphävande
av det s. k.
sackarinför-
budet m. m.
(Forts.)

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 38, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående upphävande av förbud mot skatteköp i vissa fall dels ock en i ämnet väckt motion.

Ang.
upphävande
av förbudet
mot skatteköp.

Genom en den 21 mars 1930 till riksdagen avlämnad proposition, nr 246, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för sin del besluta upphävande av det genom kungörelsen den 17 oktober 1919 (nr 660) utfärdade, tills vidare gällande förbudet mot skatteköp i vissa fall.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehåft en i anledning av densamma av herr *Hage* inom andra kammaren väckt motion, nr 526, vari hemställts, att riksdagen, vid ett eventuellt beslut om upphävande av det genom kungörelsen den 17 oktober 1919 (nr 660) utfärdade, tills vidare gällande förbudet mot skatteköp i vissa fall, måtte undantaga sådana hemman och lägenheter — främst de, som innehades av bolag eller andra icke individuella rättssubjekt — där givandet av rätten att skatteköpa måste anses icke stå i överensstämmelse med den ursprungliga grundtanken i åboräts- och skatteköpsinstitutet.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen, med anledning av förevarande proposition och den i ämnet väckta motionen, måtte för sin del besluta att upphäva det genom kungörelsen den 17 oktober 1919 (nr 660) utfärdade, tillsvidare gällande förbudet mot skatteköp utom såvitt anginge sådana hemman och lägenheter, som innehades av bolag och övriga juridiska personer.

Reservation hade anmälts av herrar *Mellén*, *Ros* och *Petersson* i Lerbäcksbyn, vilka på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition och med avslag å motionen II: 526 av herr *Hage*, för sin del besluta upphävande av det genom kungörelsen den 17 oktober 1919 (nr 660) utfärdade, tills vidare gällande förbudet mot skatteköp i vissa fall.

Herr Mellén: Herr talman! Av handlingarna i ärendet inhämtas, att de fastigheter, som av bolag innehas med åborätt, för närvarande utgöras av 6, säger sex, mindre hemman eller hemmansdelar om tillhoppa något mer än ett halvt mantal med ett sammanlagt taxeringsvärde av 10,900 kronor, och av 122 lägenheter med ett taxeringsvärde av tillhoppa 134,100 kronor, ävensom att samtliga dessa fastigheter innehas av en mängd olika bolag i olika delar av landet. Av de 122 lägenheterna utgöra 22 fisken utan rätt till grunden, med ett taxeringsvärde av 35,000 kronor, och två lägenheter med ett sammanlagt värde av 15,000 kronor få icke skatteköpas annat än mot lägenhetens verkliga värde efter uppskattning. De fastigheter, varom det följaktligen egentligen är fråga i detta utlåtande, äro sålunda icke flera än 98 lägenheter med ett taxeringsvärde av 84,100 kronor, jämte de där små hemmansdelarna på sammanlagt ungefär ett halvt mantal.

Handlingarna visa vidare, att ett stort antal av dessa lägenheter icke utgöra i brukningshänseende självständiga fastigheter, utan ligga i samfällighet med

Ang.
upphävande
av förbudet
mot skatteköp.
(Forts.)

andra, bolagen med äganderätt tillhöriga fastigheter, samt att endast en lägenhet ligger i Norrland, nämligen i Västernorrlands län.

Av de låga taxeringsvärdena såväl på hemmansdelarna som på lägenheterna kan man utläsa, att desamma icke äro försedda med åbyggnader, och att de följaktligen även av denna anledning äro mindre lämpade till egna jordbruk. En stor del av dem kunna förmodligen icke fixeras på marken utan ha försvunnit vid skiften, som gått fram över ågorna. Enligt upplysningar, som jag inhämtat i departementet, är det endast 17 av bolagens åbolägenheter, som äro upplåtna till särskilda brukare. Enligt en av justitierådet Alexanderson gjord utredning är den äganderätt, som kronan numera har kvar till en under åborätt upplåten fastighet, endast en rent formell äganderätt, utan annat innehåll eller värde, än att kronan under vissa förhållanden kan tillgodogöra sig ek och storverksträd på fastigheten. Det finns ingen möjlighet, enligt hans utredning, för kronan att i vidare mån utnyttja äganderätten, eller att kronan skulle kunna få dessa lägenheter i sin hand. Genom skatteköp, om de tillätes även för bolag, skulle ingen som helst förlust tillskyndas kronan. Och å andra sidan, om bolagen icke få skatteköpa dessa små fastigheter, så gör det dem sak samma. De utnyttja ändå fastigheterna till fullo, såsom de förut gjort.

Frågan är följaktligen av ofantligt liten betydelse, i synnerhet för bolagen. Ett upprätthållande av förbudet för bolagen innebär i sak endast, att bolagen ej kunna erhålla lagfart på fastigheterna eller inteckna dem. Men att upprätthålla en särskild lagstiftning endast för detta ändamål kan väl icke vara ändamålsenligt eller ens lämpligt. För närvarande har staten icke någon som helst inkomst av dessa åbolägenheter. Om de fingo skatteköpas av bolagen, finge de ju skattenatur, och staten finge då till att börja med skatteköpeskillingen och dessutom stämpelavgifter dels vid skatteköpet och dels framdeles vid kommande överlåtelser. Staten skulle sålunda på detta sätt få åtminstone några inkomster.

Vidare kan det väl, såsom departementschefen har sagt, icke vara överensstämmande med rättvisa och med i vårt land allmänt gällande rättsgrunder, att man skapar en särskild lag för att försätta vissa fullt legitima besittningsrättsinnehavare i sämre ställning än andra åbor, som på fullt likartat sätt som bolagen ha förvärvat åborätten. Om alla åbofastigheter bleve skattköpta, så skulle en hel del från äldre tid bestående invecklade rättsförhållanden kunna redas upp, och alla fastigheter skulle kunna redovisas i fastighetsböckerna. Det är ju givet, att de fastigheter, som innehas av enskilda, komma att köpas så småningom. De utgöras av 222 hemman eller hemmansdelar och 1,241 lägenheter med omkring 1,655,000 kronors taxeringsvärde. De få köpas enligt utskottets förslag, men för de få lägenheter, som bolagen inneha, skall det gälla helt andra regler. De skulle fortfarande få stå kvar under en särskild titel i jordeboken och aldrig komma in i våra fastighetsböcker — de gamla invecklade rättsförhållandena skulle sålunda alltjämt kvarstå. Det är den enda vinst vi få av det utav utskottet tillstyrkta förbudet.

Till sist vill jag med anledning av utskottets yttrande, att det synes »principiellt riktigast, att förbudet mot skatteköp alltjämt upprätthålles beträffande bolag och med dem likställda rättsägare», erinra om, att år 1919, när den undersökning, som nu är avslutad, beslöts, hade andra lagutskottet en helt annan syn på saken. Då sade utskottet, att »vad först anginge frågan om aktiebolags förvärv av åborätt till eller skatteköp av kronan tillhörig jord, hade utskottet i likhet med kammarkollegium funnit denna fråga numera vara av så ringa praktisk betydelse, att det icke syntes lämpligt att vidtaga lagstiftningsåtgärd enbart i syfte att förhindra dylika förvärv».

Detta sade andra lagutskottet 1919. Och det märkvärdiga är, att i detta

utlåtande deltog bland andra den ärade ledamot av andra kammaren, som nu i en väckt motion har föreslagit, att bolagen skulle utestängas från förvärv av dessa fastigheter.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till den av mig med flera vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

*Ang.
upphävande
av förbudet
mot skatteköp.
(Forts.)*

Herr Westman: Herr talman! Tvistepunkten mellan utskottet och reservanterna består däri, att reservanterna önska, att bolagen skola få tillåtelse att skatteköpa ett antal hemman och fastigheter, till vilka de ha åborätt, medan utskottet ansett, att det förbud, som för närvarande gäller för bolag att skatteköpa dessa hemman och lägenheter, alltjämt bör upprätthållas. Tvistefrågan är, som den ärade talaren framhöll, av ganska ringa betydelse; jag behöver inte ånyo upprepa de siffror, med vilka han styrkt sitt påstående att frågan är av mycket ringa räckvidd.

Talaren framhöll ju också, att det för bolagen icke föreligger något verkligt intresse av att få skatteköpa dessa hemman och lägenheter. Under sådana förhållanden har utskottet ansett, att det icke fanns tillräckliga skäl för att vad bolagen beträffar upphäva det nu bestående förbudet mot skatteköp. Ett av de skäl, som har influerat på utskottet, har utan tvivel även varit, att utskottet icke funnit tillräcklig utredning föreligga rörande det bästa sättet att ur socialpolitisk synpunkt avveckla de bestående förhållandena. Det är ju möjligt, att det efter en blivande utredning kan visa sig, att i ett eller flera fall skatteköp bör medges, men för närvarande har utskottet icke velat tillstyrka, att bolagen skola medges rätt till skatteköp. Likaväl som man alltsedan år 1919 haft ett förbud mot skatteköp kan man naturligtvis även för en viss framtid bibehålla samma förbud.

Herr talman! Jag ber att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet Dahl: Herr talman! Efter herr Melléns anförande skall jag icke med många ord besvara kammaren i denna fråga. Jag kan dock icke underlåta att gent emot utskottets ärade ordförande säga, att det förefaller mig, som om hans anförande, lika litet som utskottets yttrande, vore så synnerligen logiskt.

Vad menar till att börja med utskottet, då det i sitt utlåtande säger, att det synts »utskottet principiellt riktigast, att förbudet mot skatteköp alltjämt upprätthålles beträffande bolag och med dem likställda rättsägare?» Vilken princip är det som man avser att värna genom att för bolagen upprätthålla detta förbud, som man avskaffar för andra rättsinnehavare? Skulle det vara den principen, att man så mycket som möjligt vill begränsa bolagens jordförvärv, så vinner man icke sitt syfte, ty bolagen ha ju redan denna jord och de komma att behålla den även i fortsättningen.

Såvitt jag förstår, blir det icke någon annan effekt av utskottets ståndpunkt än att man får ha kvar onödigt omgång och besvär i fråga om jordredovisningen. Ekonomiskt sett kan det vara ganska betydelselöst för bolagen om de få skatteköpa eller ej, ty i regel behöva de väl icke, vilket en enskild rättsinnehavare kanske kan ha intresse av, belåna eller inteckna dessa mindre omfattande fastigheter.

Korteligen, detta utskottets förslag innebär icke någonting annat än en faktisk olägenhet, men har icke något som helst positivt värde. Jag skulle således naturligtvis helst se, att propositionen bifölles oförändrad, men sedan andra kammaren intagit en annan ståndpunkt, är det väl inte så synnerligen lönt att urgöra denna mening. Men jag vidhåller min uppfattning, att utskottet utan några betänkligheter borde ha kunnat taga propositionen obesuren.

Ang.
upphävande
av förbudet
mot skatteköp
(Forts.)

Herr **Westman**: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet frågade, vad innebörden vore i det uttalande, som utskottet gjort i sitt betänkande, att principiella skäl tala för att skatteköpsförbudet skall upprätthållas i fråga om bolag. Jag ber att få säga, att redan det skälet, att sedan ett förbud en gång har införts, bör detta förbud icke upphävas, förrän man får full klarhet om, att de syften verkligen uppnåtts, för vilkas vinnande förbudet infördes, kan vara en tillräcklig principiell grund för utskottet att intaga den ståndpunkt, som det i detta ärende gjort.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepåt propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr **Mellén** begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. ändrade
bestämmelser
om skydds-
koppypmpning.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 39, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av vissa delar av lagen den 2 juni 1916 om skyddskoppypmpning, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 18 mars 1930 till riksdagen avlämnad proposition, nr 213, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändrad lydelse av vissa delar av lagen den 2 juni 1916 (nr 180) om skyddskoppypmpning.

I sammanhang med berörda proposition hade utskottet till behandling förehått följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen i första kammaren nr 159 av herr *Björck*, nr 196 av herr *Rosén* och nr 318 av herr *Bjurström* m. fl. samt i andra kammaren nr 513 av herr *Olsson* i Mora m. fl.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet avfattat sin hemställan i tre med A—C betecknade punkter, av vilka det första innehöll ett lagförslag.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten A.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen, med förklarande att ifrågavarande proposition ej kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga under punkten infört förslag till lag om ändrad lydelse av vissa delar av lagen den 2 juni 1916 (nr 180) om skyddskoppypmpning.

Ang. ändrade
bestämmelser
om skydds-
koppypmpning.
(Forts.)

Andra stycket av 5 § 3 mom. i förevarande lagförslag var så lydande:

(i *Kungl. Maj:ts* förslag:)

Den, som av nu nämnd anledning vill hava barn undantaget från ympning, göra skriftlig ansökning därom hos medicinalstyrelsen senast under det kalenderår, då barnet fyller *sju* år. Innan ansökningen göres, åligger det sökanden att personligen inställa sig i Stockholm inför överståthållarämbetet, i annan stad inför magistraten och på landet hos landsfiskalen i orten samt förebringa utredning angående skälen för sina betänkligheter mot ympningen. Protokoll skall föras över vad vid sökandens inställelse förekommit, och har sökanden att vid sin ansökning foga utdrag av detta protokoll.

(i *utskottets* förslag:)

Den, som av nu nämnd anledning vill hava barn undantaget från ympningen, göra skriftligen ansökning därom hos medicinalstyrelsen senast under det kalenderår, då barnet fyller *nio* år. Innan ansökningen göres, åligger det sökanden att personligen inställa sig i Stockholm inför överståthållarämbetet, i annan stad inför magistraten och på landet hos landsfiskalen i orten samt förebringa utredning angående skälen för sina betänkligheter mot ympningen. Protokoll skall föras över vad vid sökandens inställelse förekommit, och har sökanden att vid sin ansökning foga utdrag av detta protokoll.

I motiveringen hade utskottet yttrat:

»Under hänvisning till den förut lämnade redogörelsen för propositionens innehåll vill utskottet i huvudsak tillstyrka de ändringar i lagen om skyddskoppypmpning, som föreslagits i propositionen. Utskottet har emellertid funnit sig böra föreslå, att den tid, inom vilken ansökan enligt 5 § 3 mom. skall ingivas, bör sättas till det kalenderår, då barnet fyller nio år, alldenstund frågan om vaccination i en del fall icke tidigare blir aktuell.»

Beträffande utskottets hemställan under nu ifrågavarande punkt hade reservation anförts av herrar *Westman*, *Frändén*, *Mellén* och *Sandström*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande proposition måtte bifallas av riksdagen, och att sista stycket i motiveringen måtte i nedan angivna del erhålla följande ändrade lydelse:

»Under hänvisning — — — i propositionen. Inom utskottet har framställts förslag, att den tid, inom vilken ansökan enligt 5 § 3 mom. skall ingivas, bör sättas till det kalenderår, då barnet fyller nio år. Med hänsyn till de svårigheter, som på grund av stadgandena i 2 och 16 §§ skulle uppstå vid tillämpningen av en sådan bestämmelse, kan utskottet icke förorda densamma.»

Herr **Björck**: Herr talman! Det är onekligen med en viss tvekan, som en lekman i kammaren tar ordet i denna fråga — det föreligger, som vi alla känna, hekatomber av upplysningsskrifter, mer eller mindre vederhäftiga, mest det senare. Den tid är emellertid dess bättre förbi, då man riskerade sitt medborgerliga och måhända rentav det intellektuella anseende, som man till äventyrs kan äga, genom att ifrågasätta huruvida verkligen allt är så bra beställt på detta område, som det kunde vara. Det har nämligen inträtt en påtaglig strömkantring i opinionen. Även många, som i likhet med mig tidigare ha varit

Ang. ändrade
bestämmelser
om skydds-
koppypmpning.
(Forts.)

dogmatici och delat de svenska tjänsteläkarnas bergfasta tro på nödvändigheten av skyddskoppypmpning, ha börjat vackla i denna sin tro. Bland läkarna, kanske alldeles särskilt bland de yngre, håller en sund skepsis på att utbreda sig, och jag vill icke fördölja att den motion, som jag tillåtit mig att väcka, är verbotim sanktionerad av en professor och en docent vid en av vårt lands medicinska fakulteter.

För övrigt återspeglar sig denna modifierade uppfattning också i medicinalstyrelsens utlåtande, som ligger till grund för propositionen i ämnet. Ännu för ett par år sedan skulle det helt visst ha varit alldeles otänkbart, att från det hållet en uppmjukning av hittills gällande bestämmelser skulle kunnat ifrågasättas eller vinna understöd.

Det är snarast en tillfällighet, eller en rad av sådana, som gjort att min uppmärksamhet har hänletts på vaccinationsproblemet, närmast då den omständigheten, att jag hos en läkare, som jag nära kände, bevitnade den första reaktionen gentemot ett dödsfall — ett barns dödsfall — som måste ställas i omedelbart samband med undergången vaccination och som betingades av denna. Det var det första fallet av postvaccinal encephalit, som i vårt land med säkerhet konstaterats. Läkaren var med rätta bekymrad, och han gick också att omedelbart offentliggöra fallet i en facktidskrift. Sedermera har det ju inträffat en hel rad sådana fall. De sista, som äro beskrivna, äro mycket upprörande: två barn avledo i sådan encephalit på barnsjukhuset i Göteborg, vars överläkare har offentliggjort saken och för egen del dragit den märklige slutsatsen, som ordagrant återfinnes i Svenska Läkartidningen: »Det torde vara förklarligt, om den, som en gång upplevt en dylik tilldragelse, i framtiden helt avstår från vidare vaccination.» Det var överläkare Wallgrens konklusion av de tragiska upplevelserna på sitt sjukhus.

Ett annat faktum, som gjorde, att jag kom att intressera mig för frågan, var den erfarenhet, som jag vann, då jag under min tjänstebefattning hade att handlägga en ansökan från en olycklig familjefader, som var fanatisk vaccinationsvägrare. Han hemställde, att hans ovaccinerade barn skulle få åtnjuta undervisning i statens skolor. Det visade sig tyvärr, att gällande lagstiftning avspärrar sådana barn från varje förbindelse med den högre bildningen. De kunna ej komma in i en statlig eller statsunderstödd läroanstalt uteslutande på grund av föräldrarnas avvisande ställning till denna samhälleliga skyddsåtgärd. Man måste, oberoende av vilken ståndpunkt, som man intar till vaccinationsfrågan, finna det upprörande, att barn av föräldrar, som i handling ogilla ympningen, skola straffas genom att förvägras deltaga i samhällets undervisning.

Så mötte mig slutligen en tredje iakttagelse. Den gjorde jag i en norrländsk folkskola, som jag besökte förra hösten. Till orten hade kommit en ung nitisk provinsialläkare, som hade att under loppet av några dagar vaccinera hela skolan, både nybörjare och andra, och jag undrade vad det bedodde på. »Jo», sade han, »min företrädare han vaccinerade ej.» Under många år hade i den folkrika socknen icke företagits någon skyddskoppypmpning. Nu fick man så gott sig göra lät sopa igen spåren efter den där mindre nitiske företrädaren.

När jag efter detta började gå igenom lagen, så fann jag, att det var en mycket egendomlig lagstiftning, det omdömet tror jag, att även en lekman på området kan tillåta sig att uttala. Jag vill emellertid, innan jag går närmare in på frågan, förutskicka, att jag är på det klara med, att ett *allmänt* avskaffande av vaccinationsplikten under nuvarande förhållanden säkerligen skulle vara ett steg, som man icke kan försvara. Jag tror ej heller, att det är nödvändigt att gå den vägen, även om det naturligtvis kan anföras skäl för en sådan ståndpunkt. Jag ifrågasätter sålunda absolut icke nyttan av skyddskoppypmpning. Den saken betraktar jag såsom ovedersäglig, men vad jag be-

stämt vill hävda det är, att dispensklausulen, såsom den för närvarande är formulerad, är en mycket grotesk företeelse i vår lag. Det heter nämligen: »Den, som av nu nämnd anledning vill ha barn undantaget från ympning, göra skriftlig ansökan därom hos medicinalstyrelsen *senast under det kalenderår, då barnet fyller 5 år.* Innan ansökningen göres, åligger det sökande att *personligen inställa sig* i Stockholm inför överståthållareämbetet, i annan stad inför magistraten och på landet hos kronofogden eller länsmannen i orten samt förebbringa utredning angående skälen för sina betänkligheter mot ympningen. Protokoll skall föras över vad vid sökandens inställelse förekommit, och har sökande att vid sin ansökning foga utdrag av detta protokoll.

Ang. ändrade bestämmelser om skyddskoppympling.
(Forts.)

»Finner medicinalstyrelsen vid prövning av ansökan, som *rätteligen skett*» — då alltså alla de där formaliteterna äro vederbörligen iakttagna — »sådana skäl icke vara förebragta, att undantagande från ympningen må meddelas, har styrelsen att underställa ärendet Kungl. Maj:ts prövning.» Har ansökningen icke rätteligen skett, äro sålunda alla dispensmöjligheter avskurna. Femårsregeln, den personliga erfarenheten och polisförhøret, det är alltså de tre ingredienser, som bilda denna s. k. samvetsklausul. Man behöver inte vara jurist för att misstänka, att man har gått in för denna säregna konstruktion för att i möjligaste mån förhindra, att bestämmelsen kommer i praktisk tillämpning. Man skulle kunna säga, att det är en mycket skickligt gillrad fälla för det samvetsömma villebråd, som eventuellt är ute på språng.

Om man som jag icke är klar med att utan vidare avskriva hela tvånget, men å andra sidan vill väsentligen öka möjligheterna för föräldrar att undgå detta, så är det klart, att man måste övertänka följderne. I England har man en ganska vidsträckt samvetsklausul, som fritager barn till föräldrar, vilka inom 4 månader efter barnets födelse ha ingivit en lagenlig förklaring, att de ha en inre övertygelse, att vaccinationen kan vara menlig för barnets hälsa. Jag är ej blind för att verkningarna av en ändring i enlighet med min motion kunna bli likartade med dem i England, och där har resultatet efter 32 års tillämpning blivit, att mellan $\frac{1}{3}$ och $\frac{2}{5}$ av samtliga barn i vederbörande årsklasser lämnas ovaccinerade. Hur långt bör man då bibehålla tvånget? För min del håller jag före, att tvånget måste finnas vid inträdande epidemier. Detta förefaller mig ställt utom diskussion, och om vaccinationen vore ofarlig, så skulle det kanske ej vara så mycket att säga om den, ehuru det inte är tilltalande att i onödan påtvinga en motspänstig medmänniska Jenners gåva till mänskligheten. Men nu är det olyckligtvis så, att vad som än säges, så ha vi denna encephalit, som uppträder i samband med vaccinationen. Det är en jämförelsevis nyupptäckt sjukdom, såvitt jag känner. Jag skall ej gå närmare in på den sannolika naturen av detta samband. Ingen försöker att bestrida, att sjukdomen är en direkt parallellföreteelse till ympningen. Den har en mycket säregen geografisk utbredning med tyngdpunkten förlagd till Västeuropa. I England har man under åren 1924—1929 rapporterat 175 fall med en dödlighet på 58 procent. Holland kommer därefter med 156 fall, så Tyskland med 51, och i Sverige har man, uppgiver medicinalstyrelsen, 13 säkra fall till och med 1928. Sedan dess har det i Sverige under 1929 inträffat ytterligare 3 fall, såvitt jag känner, och av samtliga dessa äro 4 eller 5 dödsfall. Det är helt naturligt, att föräldrar bli upprörda över, att ett friskt barn utan vidare efter ingreppet och på grund av detta vandrar över gränsen till det okända. Och det lönar sig ej att säga, att det är i så få fall, som denna olycka inträffar, ty även om dödsfallen ej äro många i förhållande till de utförda vaccinationerna, så har man svårt att tillägna sig den uppfattningen, att när det gäller människoliv, man skall räkna om offren äro flera eller färre.

Ang. ändrade
bestämmelser
om skydds-
koppympning.
(Forts.)

I koppor ha i vårt land under tiden 1920—1929 dött sammanlagt 3 personer, i encephalit 4 eller 5. Sålunda: dödsfallen i encephalit överstiga antalet av dem, som dött i koppor under den nämnda perioden, och därtill kommer, att ingen läkare kan garantera, att en vaccination inte åtföljes av denna komplikation. Inte heller har han i sin hand något som helst medel att förhindra döden, om sjukdomen i svårare form inträder som en följd av ympningen.

När man känner detta, inställer sig självman den frågan: Föreligger ur samhällets synpunkt så stora smittrisker, att man på individen bör och kan rimligen ställa det kravet, att friheten från smittkoppor skall köpas med uppoffrande av unga människoliv? Det är klart, att olika människor, allt efter mentaliteten, kunna vara benägna att besvara den frågan på olika sätt. För min del tvekar jag ej att på den frågan svara: *Nej*, så stora äro numera ej riskerna, förutsatt, att vi bibehålla tvångsförfarandet vid inträffande epidemier. Samhällets vakthållning är i våra dagar väsentligen större, många, många gånger större än vad den var, när ympningsplikten första gången knä-sattes. Kommunikationerna ha vidare utvecklats på ett sådant sätt, att man med mycken snabbhet kan skynda en hotad ort till undsättning. Läkare och vaccin kunna på några timmar luftledes transporteras till vilken del av vårt land som helst. De tekniska möjligheterna att begränsa en inträffad epidemi äro sålunda väsentligen utökade. Detta faktum har också medgivits av medicinalstyrelsen, och när man i England med dess oerhört mycket större risk har kunnat gå in för ganska vidsträckt dispensmöjligheter — jag vill bara erinra om de livliga transoceaniska förbindelserna med de mycket stora infektionsrisker, som de medföra —, så förefaller det mig uppenbart, att Sverige ej bör kunna sägas befinna sig i ett mera utsatt läge än England. När därför utskottet efter medicinalstyrelsens föredöme drar fram England och målar ut vilka mängder av sjukhus, som behövas för att möta koppfaran där, så vill jag fästa uppmärksamheten på att dessa engelska koppor hava ett mycket lindrigt förlopp. Det har till och med rätt delade meningar om, huruvida det här rör sig om smittkoppor i egentlig mening eller om det är någon-ting annat. Den saken skall jag ej gå närmare in på. Det har emellertid framträtt olika meningar i den punkten. Huvudsaken är, att det rör sig om en mycket lindrig sjukdomsform. Den engelska hälsovårdsministern lämnade i engelska parlamentet i början av januari i år den uppgiften, att under det sista året i England och Wales hade inträffat 10,969 fall av smittkoppor, av vilka 1,903 kommo på London, och av dessa nära 11,000 fall hade endast 39 dödlig utgång. Således en anmärkningsvärt låg mortalitet. Och det har ställts till mitt förfogande uppgifter från ett mycket stort sjukhus i London, avseende år 1929. Där hade man under en månad genomsnittligt en beläggning av smittkoppsfall, uppgående till 380 utan något enda dödsfall. Beläggningen upptog i övrigt följande sjukdomsfall: mässling 600 fall med 50 dödsfall, skarlakansfeber 2,700 med 12 dödsfall, kikhosta 120 med 18 dödsfall, difteri 2,800 med 41 dödsfall. Uppmärksammas måste, att dödligheten i mässling med 50 dödsfall på 600 var mycket större än i smittkoppor, där man, som jag nämnde, icke hade ett enda dödsfall på 380 fall.

Det åskådningssätt, som jag här har anlagt i fråga om den primära ympningen av barn, förefaller mig äga giltighet också beträffande revaccination av värnpliktiga. Jag förmodar, att den ärade motionären själv för sin talan, men jag kan i detta sammanhang ej underlåta att *en passant* fästa uppmärksamheten vid en synpunkt, som man möter hos de myndigheter, som avgivit utlåtanden över motionen. Den talar med mycken styrka för ett eftergivande också av den militära revaccinationsplikten med hänsyn till de ringa obehag, som numera följa av revaccinationerna.

Går jag från dessa allmänna utgångspunkter till utskottets utlåtande, så måste jag till en början beklaga, att utskottet har visat så ringa förståelse för vikten och nödvändigheten av *omedelbara* åtgärder. Jag är naturligtvis mycket tacksam för den uppluckring, som ligger i, att man har höjt åldersgränsen till 9 år. Det är säkerligen en mycket praktisk åtgärd, då det endast i fråga om de högre skolorna för närvarande stadgas fullgjord vaccination för inträde. Men jag har mycket svårt att förstå, hur utskottet kan anse, att man med ett uppskov skall kunna bemästra den vitt utbredda opinionen i exempelvis Dalarna. Visserligen möter man en viss resonans för de synpunkter, som jag här har framfört, i utskottets betänkande, då det konstateras, att »å andra sidan har erfarenheten givit vid handen, att det icke är nödvändigt för att smittkopps epidemier skola förhindras vinna insteg i ett land, att samtliga dess invånare ständigt genom vaccination hållas immuna mot smittämnet». Men inför detta konstaterande förstår jag uppriktigt sagt ej, varför utskottet i den förordade utredningen drar in frågan *huruvida* vaccinationen utan äventyrande av folkhälsan kan begränsas. Efter vad utskottet självt slagit fast, måste nämligen frågan *huruvida* en sådan begränsning kan ske, anses löst, och det återstår, så vitt jag förstår, endast att avgöra *i vad mån* så bör ske. Logiskt och sakligt borde alltså orden »huruvida och» i skrivelseförslaget utgå. Men jag tror för min del, att den av utskottet förordade utredningen är väl vidlyftigt lagd. »Medan gräset gror, dör kon», och jag har den uppfattningen, att herr Petréns reservation ur verklighetssynpunkt har vida större värde. Den begränsar visserligen frågan, men man vinner på den vägen utan tvivel ett snabbare resultat. Vad som ytterligare skulle kunna uppnås omedelbart är, enligt min mening, ett avskrivande av polisförfarandet. Jag kan omöjligen inse, att när en skriftlig ansökan skall ingivas till vederbörande myndighet, det skall vara nödvändigt att fortfarande upprätthålla denna ytterst märkliga procedur. Vad finns det för reson i att för att en ansökan skall vara laglig skall förutsättas besök hos en länsman eller en polis, som skall skriva upp vad man har att säga i ett protokoll, som sedan insändes med ansökningen. Jag kan ej finna något plausibelt skäl för att vidhålla den bestämmelsen. Jag förstår visserligen, att man ej vill taga några större steg på de partiella reformernas väg, när man nu går in för en fullständig utredning av hela vaccinationsfrågan. Men, herr talman, jag fruktar dröjsmål, och en avskrivning nu, omedelbart och i ett sammanhang, av polisförfarandet kan omöjligen föregripa utredningen. Inför nya encephalitfall växer stormen ute i bygderna, och redan nu har vaccinationsvägran i vissa landsdelar nått en sådan omfattning, att man faktiskt ej vet, hur samhället skall med nödig fasthet kunna hävda sin auktoritet. Den petition, som föreligger från Dalarna och som anföres av den aktade domare, inför vilken flera hundra medborgare ha nödgats svara på tinget, den petitionen talar verkligen ett mycket tydligt språk. Det förefaller mig inte uteslutet, att utskottet har tagit in för litet rev i den storm, som har blåst upp. Allting tyder på, att vindstyrkan skall ökas i mån som det ej längre behövs ovederhäftiga överdrifter för att motivera oppositionen mot vaccinations tvånget under »fredsperioder». Just därför, att jag inför en verklig fara betraktar ympningen som ett gott och nödvändigt värn, så måste jag i fredstider påkalla nödigt utrymme för den individuella ansvarskänslan, så långt detta är förenligt med samhällets väl. Risker är uppenbar, att eljest hela värdet faller sönder. Det skulle ha varit angenämt, om de i sista hand ansvariga visat större förståelse för folkpsykologiska fakta, än vad dessvärre varit fallet. För egen del har jag valt den väg, som är anvisad i min motion, för att därigenom i någon mån dämpa vågorna i folkhavet, men situationen kan onekligen utveckla sig så, att även den, som förgäves hoppats finna

Ang. ändrade
bestämmelser
om skydds-
koppympning.
(Forts.)

Ang. ändrade bestämmelser om skyddskoppympning. (Forts.) förståelse för den vägen, nödgas gå med den stora flocken för att komma ut ur ett ohållbart tillstånd.

Innan allt hopp i detta avseende är ute skall jag, herr talman, tillåta mig att i anslutning till den väckta motionen yrka den förändring i utskottsförslaget, att bestämmelsen i 5 § 3 mom. må lyda endast: »Den, som av nu nämnd anledning vill hava barn undantaget från ympning, göra skriftligen ansökning därom hos medicinalstyrelsen senast under det kalenderår, då barnet fyller 9 år.» — Att man alltså utesluter allt vad som står om polisförhåret: »Innan ansökningen göres, åligger det sökanden... vid sin ansökning fordra utdrag av detta protokoll.» Jag yrkar alltså i den nu föredragna punkten bifall till utskottets förslag, men med den förändring, som ligger i uteslutningen av denna passus.

Herr Westman: Herr talman! Den föregående ärade talaren intog den ståndpunkten, att han på intet vis ville vara med om ett allmänt avskaffande av vaccinationsplikten, men han ansåg, att det riktiga vore, att man toge hänsyn till den enskildes samvete, så långt detta kunde ske utan att äventyra samhällets intresse, genom att utvidga den s. k. samvetsklausulen.

I förbigående vill jag säga, att jag ej kan finna, att det är en lämplig terminologi, som har använts av den ärade talaren liksom av reservanterna, när de i detta sammanhang tala om »samvetsömhet». Man kan tala om samvetsömhet, när det föreligger metafysiska betänkligheter, men man kan ej tala om samvetsömhet uti frågor, vilka kunna bli utredda på vetenskapligt sätt, även om de för närvarande ej äro utredda.

Om man ser efter vad den ärade talaren föreslagit i sin motion, finner man, att han föreslagit, att var och en, som säger, att han hyser farhågor för att ympningen skall för ett barn medföra ohälsa, som icke blott är tillfällig, han skall fritagas från tvånget. Denna formulering innebär, att det helt och hållet överlämnas åt de enskilda att avgöra, i vilken omfattning barnen skola ympas i detta land i tider, då ingen epidemi föreligger. Denna formulering är alltså av den principiella innebörden, att samhället avsäger sig all rätt att övervaka den omfattning, i vilken barn skola vaccineras under tider, då epidemi icke råder. Emellertid är det väl orimligt, att man ställer sig på den ståndpunkten, att i en fråga, som är av så vital betydelse för folkhälsan, samhället skall avsäga sig sin bestämmandemakt.

Jag fäster uppmärksamheten vid att samma ståndpunkt, som motionären här intagit i detta avseende, intaga även reservanterna. Skillnaden mellan utskottet och den reservation, som anförts av herr Petrén, är den, att utskottet har velat ställa sig på den ståndpunkten, att vi skola göra en utredning om hur långt man kan gå i den riktningen, att man tillåter, att den procent av folket, som är oskyddad mot smittkoppor, tilltager, utan att det uppstår fara för en epidemi här i landet. Herr Petrén och hans medreservanter lägga däremot avgörandet av, hur stor den procenten skall vara, som är mottaglig för smittkoppor, helt och hållet i enskilda händer och avhända därmed samhället all möjlighet att inverka härpå. För min del vill jag gärna erkänna, att en hel del av vad den föregående talaren yttrade rörande de olägenheter, som äro förenade med vaccinationen, kan vara värd mycket stort beaktande, men när den ärade talaren yttrade, att det har inträffat 4 dödsfall i postvaccinal encephalit här i Sverige, och att det är ägnat att väcka de allra största betänkligheter, ty 4 dödsfall äro dock 4 dödsfall, sade han, det är 4 dödsfall för mycket ty man räknar inte dödsfall. När den ärade talaren yttrade detta och ställde detta antal i motsats mot det antal personer, som dött i kopporna på sista tiden i vårt land, så är naturligtvis den motsättningen icke beviskraftig. Den ärade talaren skulle naturligtvis mot denna siffra av 4 dödsfall i postvaccinal encephalit

phalit ställa den risk, som skulle ha varit för vårt land att få in smittkoppor här, om vaccination icke förekommit uti någon som helst omfattning. För öfrigt nämnde den ärade talaren, att i England inträffa 12—15 tusen smittkoppsfall om året, och ett år, för vilket den ärade talaren anförde siffror, hade det inträffat 39 dödsfall. Men om man anser, att 4 dödsfall i postvaccinalencephalit är något så ohyggligt mycket, så borde ju den ärade talaren med denna dödsiffra av 39 dödsfall i koppor för ögonen hava förordat vaccinationens införande.

Ang. ändrade bestämmelser om skyddskoppymning.
(Forts.)

Den ärade talaren påpekade i samband med att han anförde denna siffra av 39 fall i England, att den epidemi, som gått i England, är jämförelsevis lindrig. Men ingen kan garantera, att de koppepidemier, som kunna komma att gå i vårt land, bli fullkomligt ofarliga. Epidemiernas farlighet är ju fullständigt oberäknelig. Därvidlag inträffa mycket stora växlingar.

Som kammaren finner, om kammaren studerar utskottets anvisningar för den blivande utredning, som utskottet förordar, har utskottet ställt sig på den linjen, att det är önskvärt, att man så mycket som möjligt utan att äventyra folkhälsan inskränker vaccinationen här i landet. Utskottet har tänkt sig, att man skulle kunna låta vaccinationens användning gå ned högst betydligt, i fall man å andra sidan inrättade en skyddskår, som vore beredd att genast gripa in vid första fara. Man skulle sålunda se till, att de personer, som först komma i beröring med ett smittkoppsfall, måtte vara immuna och ej kunna föra smittan vidare. Man skulle också sörja för, att man hade anordningar vidtagna så att tillräcklig vaccin fanns, och att den fanns lämpligt fördelad. Man kan också tänka sig, att man ytterligare kunde inskränka vaccinationsplikten efter den linjen, att man ser till, att befolkningen främst i de orter, som i första hand äro utsatta för smittofara, bleve vaccinerad, medan man däremot gäve efter på vaccinationen uti sådana trakter av vårt land, som jämförelsevis litet äro utsatta för smitta. Man skulle alltså kunna tänka sig, att man hade ett starkare tvång i Göteborg, i Malmö och Stockholm än i sådana inre bygder som t. ex. Dalarna och de inre delarna av Västergötland och Östergötland.

Jag har härmed, herr talman, försökt att antyda de principiella synpunkter, som varit bestämmande för utskottet. Utskottet har ansett, att staten skall behålla ledningen av vaccinationens profylaktiska åtgärd i sin hand och lägga den på det mest praktiska sättet. För dem, som hysa farhågor i fråga om vaccinationen, är denna utväg helt säkert den, som i längden är den fördelaktigaste. Om man lägger makten att inskränka vaccinationen helt uti den enskildes hand och om man till följd därav får in en epidemi i vårt land, så kommer det givetvis att framtinga kraftiga åtgärder i en omfattning och utsträckning, som ej behöves, om man har en sådan av det allmänna bestämd förebyggande anordning, om vilken jag har talat.

Jag skall nu endast be att få säga ett par ord om ett par detaljer, som komma upp vid behandlingen av den föredragna punkten A av utskottsbetänkandet.

Herr Björck har där framställt ett yrkande. Han har yrkat, att kammaren skulle göra ett ingrepp i lagtexten genom att stryka lagens bestämmelse om förhör, som skall anställas med dem, som skola erhålla dispens från att vaccinera sina barn. Ett skäl för utskottet att behålla denna bestämmelse har varit, att utskottet icke velat på förhand, före den blivande utredningen, intaga den ståndpunkten, att denna bestämmelse skulle försvinna utan att ersättas med något annat. Man har tänkt sig, att det t. ex. kan befinnas lämpligt, att det där förhöret inför polis ersättes med samtal med en läkare, som kan meddela sakliga upplysningar, ty det kan väl dock ej anses vara olämpligt eller anses vara att utöva ett samvetstväng, om man upplyser den, som har betänkligheter

Ang. ändrade bestämmelser om skyddskoppymning.
(Forts.)

mot att vaccinera sitt barn, om de sista vetenskapliga rön och åsikter, som föreligga uti frågan. Jag tror därför, att det icke bör möta några betänkligheter att låta den här bestämmelsen stå kvar i lagtexten, helst som den ju inte medför några sådana svårigheter, att den kan förhindra vederbörande, som vill ha dispens, att driva sitt ärende.

Jag skall härnäst endast med några ord yrka bifall till den reservation, som under denna punkt framställt av mig och några medreservanter. Saken förhåller sig på det sättet, att barnen äro ympningsskyldiga under det år, då de fylla 6 år. Hittills har den, som velat få dispens, varit skyldig att inlämna denna ansökan inom ett år, då barnet fyllt 5 år. Kungl. Maj:t har höjt siffran till 7 år, och nu har utskottet gått längre än Kungl. Maj:t och föreslagit, att åldersgränsen skall sättas till 9 år. Den som vill ha ett barn fritaget från vaccination, bör således inlämna ansökan senast under det år då barnet fyller nio år, men denna bestämmelse skär ganska skarpt mot de bestämmelser, som finnas meddelade i § 16 rörande myndigheternas skyldighet att övervaka, att barnen i skolorna äro vaccinerade. Myndigheterna äro ju skyldiga att, så fort barnen infinna sig i skolan, sätta i gång med åtgärder, avseende att barnen skola bli vaccinerade, och dessa åtgärder skola vidtagas omedelbart. Skolmyndigheten skall vända sig till hälsovårdsmyndigheten, och hälsovårdsmyndigheten skall omedelbart skrida till vaccination. Från denna vaccination är endast den undantagen, som enligt § 5 har erhållit frihet från vaccination. Den är således inte undantagen, om vilken det kan sägas, att hans föräldrar ämna i en framtid undantaga honom från vaccination. Av denna föreslagna ändring av åldern till nio år blir följden därför, att det uppstår en motsägelse emellan § 16 och § 5, vilken motsägelse kan leda därhän, att myndigheterna taga sig för att icke efterkomma den skyldighet, som föreligger för dem enligt § 16. Ur lagteknisk synpunkt måste detta utskottets ändringsförslag anses vara olämpligt.

Herr talman! Jag ber därför att få yrka bifall till den av mig och mina medreservanter vid punkten A avgivna reservationen.

Herr Holmgren: Herr talman! Man får i detta spörsmål skilja mycket noga på två saker: den ena är vaccinationens kraft att förhindra koppor, den andra är frågan, ifall man behöver ha en obligatorisk vaccination av hela nationen i barnåren. Vad beträffar spörsmålet, om vaccinationen verkligen skyddar mot smittkoppor, finns det inte den allra minsta tvekan om att så är fallet, att den har en otvivelaktig verkan och har gjort en kolossal nytta i alla kulturländer för att hämma koppornas utbredning och säkerligen räddat hundratusentals människoliv i Europa. Det är nog alldeles otvivelaktigt. Denna metod att skydda mot sjukdom är ju inte någonting enastående på något sätt, utan man har en hel mängd metoder av liknande art vid andra sjukdomar, vilka metoder allmänt användas i kulturländerna, jag menar andra bakteriologisk-serologiska metoder. Jag påminner t. ex. om vaccinationen mot tyfoidfeber, som under världskriget räddade hundratusentals, kanske miljon-tals människor i arméerna från att stryka med i denna sjukdom. Jag påminner om den preventiva behandlingen för att skydda mot difteri, vilken behandling på senare år har kommit i bruk. Vaccinationen är således inte någon sådan där ensamstående egendomlighet, som man därför behöver reagera mot.

Men av att vaccinationen utan tvivel skyddar mot smittkoppor följer, som jag nyss sade, inte med nödvändighet, att en obligatorisk vaccination skulle i de tider, som vi nu leva i, vara nödvändig. För min del har jag redan för över 20 år sedan i allmänna svenska läkartidningen uttalat, att tidpunkten är kommen, då vi inte längre behöva ha en obligatorisk vaccination av alla barn. Den uppfattningen hyser jag fortfarande. Jag anser, att min mening härom

bestyrktes genom den smittkoppsepidemi, som förekom här i Stockholm 1913. Det tillgick ju på det sättet, att här kom in en person från andra sidan Östersjön, en person, som hade ett utslag. Han lades in på sjukhuset S:t Göran, där jag på den tiden var överläkare, fastän inte på den avdelning, dit patienten kom. Han hade ett egendomligt hudutslag, som man till en början inte visste vad det var och som inte blev diagnostiserat, förrän en hel del fall av smittkoppor uppkommit i den sjukas omgivning. De svenska läkarna ha ju aldrig sett några smittkoppor. För min del har jag inte sett mer än några få fall just då, och de flesta läkare i vårt land ha aldrig sett något fall av smittkoppor. Således kan ett dylikt misstag lätt ske, särskilt om det är ett atypiskt fall. Det visade sig vid denna epidemi, att alla personer, som angreps av smittkoppor, voro vaccinerade. I den sjukas omgivning är det som fallen uppträda. En stor del av de personer, som hade att göra med den sjuke, fingo själva smittkoppor. Därav kan man se, att i själva verket är det inte den allmänna vaccinationen i barndomen, som gör, att vi inte ha några smittkoppsepidemier i Sverige, utan vad som orsakar detta är, att det inte kommer in några fall av smittkoppor i landet. Så fort det kommer in ett fall av smittkoppor i landet och detta förblir odiagnostiserat, finns intet hinder för att en smittkoppsepidemi i hur stor utsträckning som helst uppträder bland den vaccinerade befolkningen. Det skydd, man har, eller den möjlighet man har att begränsa epidemiens utbredning, är liksom vid andra infektionssjukdomar att isolera patienten ögonblickligen, så fort diagnosen är ställd, och att vid smittkoppor omedelbart vaccinera alla i den sjukas omgivning, vilka kommit i beröring med honom. På det sättet skapar man en barriär mot uppkomsten av en epidemi. Detta är säkerligen den allra viktigaste skyddsåtgärden. Vad som utgör anledningen till att frågan om ändrade bestämmelser om vaccinationen nu har kommit upp är, som herr Björck sade för en stund sedan, den postvaccinala encephalitens uppträdande på sista tiden, och det är ju alldeles klart, att detta måste öka den känsla av ovilja emot vaccinationen, som allmänheten har.

Jag har för min del, såsom framgår härav, ingenting emot utskottets förslag och skulle för min del kunna gå mycket längre. Vad som är det viktiga är ju det temporära upphävande av tvånget, som Konungen får rättighet till vid sådana omständigheters inträffande, då det kan bli önskligt, och det är ju mycket viktigt och värdefullt, att han får det.

Vad jag däremot inte känner några sympatier för är en utvidgning av den s. k. samvetsklausulen, som också utskottets ärade ordförande sade en del om, vari jag kan instämma. Det tycks mig, att man här kommer in på någonting, som gränsar till känslan av nödvändigheten av religionsfrihet. Det är någonting i samma stil. Men om man frågar sig, vad religionsfrihet innebär för frihet, så måste man säga, att det måste vara frihet att ha sin åskådning i fred och frihet att handla i fred efter den åskådningen, så länge man inte därmed skapar någon fara för samhället eller någon skada för sina medmänniskor. Men man kan väl inte gärna tala om nödvändigheten av samvetsfrihet, när det gäller att utföra handlingar, som för samhället kunna vara farliga eller för medmänniskor skadliga, såsom t. ex. när folk fått för sig, att det är syndigt att låta fotografera sig och inte vill införa sina fotografier i de legitimationshandlingar, som samhället fordrar, eller när vissa religionsutövarer anse sin samvetsfrihet fordra, att djur skola slaktas på ett sätt, som innebär djurplågeri. Jag tänker nu på skäktningen, som vi behandlat här i kammaren flera gånger. Inte kan man anse, att denna typ av samvetsfrihet är någonting berättigat, och i paritet härmed skulle jag vilja sätta det krav på »samvetsfrihet», som ställes i fråga om vaccinationen. Så länge staten anser, att vaccinationen behöves för samhällets skydd emot smittkoppor, kan

Ang. ändrade
bestämmelser
om skydds-
koppymning.
(Forts.)

Ang. ändrade bestämmelser om skyddskoppympling.
(Forts.)

jag inte finna någon anledning att medge undantag därifrån, därför att en del personer ha en annan uppfattning. Men vi ha ju en sådan samvetsklausul. Emellertid vill jag av dessa skäl för min del inte vara med om någon utvidgning av denna, men skulle inte ha någonting emot att taga bort tvångsvaccinationen av hela nationen i barndomen.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Lübeck**: Herr talman! Jag skulle kunna i väsentliga delar instämma med den senaste ärade talaren, särskilt i vad han anförde om de samvetssynpunkter, som man har anlagt på denna fråga, och de önskemål att utvidga den s. k. samvetsklausulen, som här ha framkommit. Det är emellertid en fråga, som självfallet kommer under övervägande i samband med den vidare utredning av frågan, som utskottet har föreslagit, och jag vill för min del förklara, att i det läge, hela denna sak nu befinner sig, kan jag inte ha någonting att invända emot att man finner lämpligt att gå till en mera djupgående undersökning av hela detta problem — inte därför att jag fäster så avgörande vikt vid de synpunkter, som framkommit på grund av Dalarörelsen, ty jag tror nog, att den kan ha andra förklaringsgrunder än verklig kunskap, men därför att det överhuvud taget är en fråga av sådant slag, där det kan vara önskligt, att man får korten lagda på bordet och får ett verkligt upplysningsaktstycke för dem, som känna sig tveksamma i denna fråga. Man får emellertid inte glömma bort, att ifrågavarande epidemier kunna uppträda med tämligen långa mellanrum, och därför att man kan ha en lång period av fred, får man inte invagga sig i för stor säkerhet och tycka, att skyddsåtgärderna äro skäligen obehövlige.

Jag skulle emellertid nu endast vilja säga några ord, herr talman, om den ändring, som utskottet har föreslagit i § 5 mom. 3 i fråga om åldern, den ålder, då dispensansökan kan ingivas. Därvidlag har utskottet ändrat Kungl. Maj:ts förslag från 7 år till 9 år. Det synes mig knappast ändamålsenligt att nu göra en sådan ändring, när man besinnar, att så länge vi ha den nuvarande lagen, även med de ändringar, som äro föreslagna, är ju dock den grundläggande bestämmelsen, att ympningen skall ske senast under barnets sjätte år. När Kungl. Maj:t därför nu föreslog en jämkning till 7 år med dispensansökan, från nuvarande 5, skedde det därför, att den nuvarande bestämmelsen innehöll ett slags fälla, ty föräldrarna blevo inte effektivt uppmärksamgjorda på ympningstvängt förrän efter den tid, då dispenstiden gick ut, och detta var självfallet inte lämpligt. Helst när därtill kom, att ympningsmötena på sina håll endast förekomma vart annat år, var det en rätt naturlig sak, att man skulle ändra åldern till 7 år, då man kunde vara säker på att vederbörande blivit effektivt uppmärksamgjorda på ympningstvängt. Det sker ju även, när barnen komma in i folkskolan, och det sker för övrigt även genom hälsovårdsmyndigheterna, så att i det fallet behöfde man inte befara, att den, som jag kallade den, lilla fällan skulle finnas kvar, sålunda att man förbisåg den ålder, då man senast skulle begära dispens. Om man emellertid nu ändrar dispensåldern från 7 år till 9 år, kommer det att inträffa ett ganska besvärligt förhållande, ity att man har kvar skyldigheten att vid det sjätte året låta barnen undergå vaccination, men förlänger med några år rättigheten att begära dispens ifrån detta, som skulle inträda redan vid sexårsåldern. I samband med detta ympningstväng vid 6 års ålder, som man nu, i varje fall tills en utredning ytterligare kan föranleda någon ändring, skulle bibehålla, kvarstår därjämte stadgandet i § 16 mom. 3: »Sist inom en månad, sedan barnen intagits i skolan, skall skolrådet anmana föräldrar eller andra, som varden om de barn, vilka ej undergått skyddskoppympling, åligger, att

ombesörja, att sådan ympning inom en månad efter anmaningen verkställes.» Skolrådet skall med andra ord föranstalta om vaccination, man kan förelägga vite o. s. v. Detta rimmar inte på något tillfredsställande sätt med den föreslagna bestämmelsen, att man skulle kunna uppskjuta dispensframställningen ända till 9 års ålder. Man skapar där utan tvivel villervalla i dessa förhållanden och en möjlighet till förvecklingar, som icke är lämplig och i varje fall icke borde skapas under en övergångstid, när man nu skall utreda frågan på det sätt, utskottet här har föreslagit.

Jag skulle därför anse, att kammaren gjorde klokt, om kammaren följde Kungl. Maj:t på denna punkt och sålunda ändrade dispensåldern ifrån 5 år till 7 år, vilket täcker de praktiska behoven på ett fullt tillfredsställande sätt.

*Ang. ändrade
bestämmelser
om skydds-
koppymning.
(Forts.)*

Herr Granström: Herr talman! Jag ber att gentemot herr statsrådet få anföra en avvikande mening. Det är på den motivering, som har framlagts i den kungl. propositionen, som denna utsträckning av tiden har föreslagits. I den kungl. propositionen säges: »Emellertid kan man icke blunda för det av medicinalstyrelsen påpekade faktum, att frågan om befrielse vanligen icke blir aktuell förrän under det kalenderår, då barnet fyller sex eller sju år, d. v. s. sedan den nu gällande ansökningstiden är förlupen. Det kan», heter det vidare, »med hänsyn härtill icke anses tillfredsställande, att talrika, måhända materiellt fullt befogade, ansökningar måste lämnas utan bifall, därför att tiden för ansökans ingivande icke iakttagits.» — Nu har här påpekats, att den allmänna gränsen för vaccination är 6 år, men för en hel del föräldrar, som förbise detta, blir saken inte aktuell, förrän då, såsom herr statsrådet erinrade, föräldrarna till ovaccinerade barn enligt § 16 inom en månad efter barnens inträde i skolan skola erhålla anmaning att låta vaccinera dem. Först då komma de föräldrar, som möjligen icke vilja vaccinera sina barn, till insikt om att de försummat något. Om man då sätter gränsen till 7 år, kan jag inte tänka mig, att på de få månader, som finnas kvar, det finnes någon möjlighet för föräldrarna att ordna saken, och sålunda kan man säga med anslutning till vad av den förste ärade talaren anförts, att här finnes en fälla, varigenom rättigheten att söka dispens faktiskt sättes ur verksamhet.

Men därtill kommer, att det är en hel del barn, som inte börja sin skolgång förrän det kalenderår, varunder de fylla 8 år. Detta är i allmänhet fallet med alla dem, som äro födda i slutet av året. Föräldrarna anse t. ex., att de inte äro kroppsligt nog starka och utvecklade för att börja förr, och de börja således först 1 sept. följande år. Anmaningen till dem kommer därför inte förrän omkring 1 oktober det året, och då är redan tiden försutten, för så vitt kungl. propositionen bifalles. Det har synts dem av utskottets medlemmar, som ha biträtt förslaget om nioårsgränsen, att det borde givas föräldrarna tillräcklig tid för att kunna hinna ordna denna sak och kunna få bestämt besked därom från vederbörande myndighet. Det är klart och tydligt, att även om den allmänna gränsen är satt till sex år och föräldrarna erhålla en sådan anmaning att låta ympa barnen, kan detta i alla fall inte förrän om ett eller annat år medföra någon laga verkan. Försummad vaccination kan inte utesluta dem ifrån folkskolan, ty det är särskilt angivet, att bestämmelsen om vaccinationsplikt inte får hindra barnens tillträde till folkskolan, men däremot kan bestämmelsen utesluta dem från läroverk, ty för inträde i dessa kräves att hava blivit vaccinerad, och till dem är inträdesåldern 9 år. Först då blir vaccinationen för många barns föräldrar av verkligt aktuell betydelse.

Det är med hänsyn till dessa omständigheter, som utskottets majoritet ansett, att åldern 9 år skulle vara den mest praktiska, och jag tycker inte, att denna lilla förändring är av så stor betydelse, att den bör göras till föremål för ut-

Ang. ändrade bestämmelser om skyddskoppymning. redning. Det är en rent praktisk åtgärd, som ifrån lämplighetssynpunkt mycket väl kan bifallas och som bereder rätt stora lättnader för en hel del föräldrar.

(Forts.)

Vad sedan beträffar den stora frågan om lättnad i vaccinationstvånget, så vill jag säga helt kort och gott, att man kan nog inte förbise eller stå alldeles oförstående inför en allt starkare folkmening, som fordrar detta. Jag kan så långt vara ense med åtskilliga talare här, att jag säger, att under en epidemi eller under tider av särskild fara för smittkoppor bör vaccinationstvånget naturligtvis fortfarande stå kvar såsom ett skyddsmedel, och jag är också för min del fullt medveten om att det är statens uppgift att fortfarande vidmakthålla vaccinationen och lämna de föräldrar, som så vilja, tillfälle att få sina barn vaccinerade. På det sättet kan man säkerligen fortfarande och i all synnerhet om det nu sättes in kraft från deras sida, som anse vaccinationen ofarlig och nödvändig, åstadkomma verklig upplysningsverksamhet, få en betydlig del av barnen vaccinerad, men där föräldrarna hysa farhågor, böra de icke bli tvingade därtill. Och det är inte underligt, att föräldrar kunna känna sig bekymrade för sina barn, när de kanske ställas inför de stora faror, som av den förste talaren påvisades, men därjämte genom erfarenhet trott sig finna en hel del andra faror, svaghetstillstånd, som inträda efter vaccinationen men som givetvis icke vetenskapligt kunna bevisas stå i direkt samband med vaccinationen. Ja, vetenskapen säger säkerligen, att det inte finns något sådant sammanhang, men för föräldrarnas uppfattning står det kvar, att det är ett bestämt sammanhang emellan vaccinationen och dessa svaghetstillstånd.

Under sådana förhållanden anser jag, att det förslag, som utskottets majoritet har enat sig om, är ett välbetänt förslag; det gäller ju här att göra hithörande omständigheter till föremål för utredning, för att därefter kunna avgöra i vilken grad en lättnad kan ske i vaccinationstvånget. Från denna utredning anser jag dock, att frågan om åldersgränsen mycket väl kan undanlagas, då jag, som jag nyss hade äran framhålla, anser, att det är en rent praktisk åtgärd, som från lämplighetssynpunkt är tillräddig. Några svårigheter kunna säkerligen icke på något sätt uppstå härav.

Jag skulle för min del gärna ha varit med om att ge min anslutning — fastän jag har varit med om frågans behandling i utskottet — till herr Björcks förslag att stryka sista meningen i utskottets förslag under § 5 i mom. 3, om jag inte fruktade, att detta skulle medföra svårigheter, då andra kammaren enhälligt, såvitt jag vet, i alla händelser utan överläggning, har antagit utskottets förslag. Jag måste därför i frågans nuvarande läge yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Rosén: Herr talman! Bestämmelserna om revaccination av värnpliktiga och militärmanskap infördes, om jag minns rätt, 1916. Någon revaccination ålåg inte tidigare de värnpliktiga. Motiveringen för denna bestämmelse var den, att fara förelåg, att landet kunde indragas i världskriget. För omkring tre år sedan framgick det av ett par rapporter, som avgåvos från marinen, att stora svårigheter hade uppstått vid utbildningsarbetet med anledning just av revaccinationen, som ägde rum, när de värnpliktiga ryckte in. I anledning härav gjordes en undersökning inom armén, vilken visade, att förhållandena där voro likadana. En, två eller tre veckor under den första tiden gingo, varunder de värnpliktiga i större eller mindre utsträckning voro mer eller mindre otjänstbara på grund av revaccinationen. Emellertid ha sedan inga åtgärder vidtagits för att få bort denna bestämmelse, som möter verkliga olägenheter. Det får väl nämligen betraktas såsom i hög grad önskvärt, att värnpliktstiden användes för de värnpliktigas utbildning och inte för att de skola ligga inne och under den första tiden göras sjuka och otjänstbara. Jag måste

därför beklaga, att utskottet inte ansett sig kunna föreslå återinförande av den bestämmelse, som gällde före 1916.

Emellertid har det nyligen inträffat ett rättsfall, som gör, att de värnpliktiga, som högst ogärna vilja underkasta sig revaccination, nu kunna slippa ifrån denna för ett jämförelsevis billigt pris. Det förekom för några månader sedan, att en värnpliktig vägrade att underkasta sig revaccination. Han ställdes inför krigsrätt och dömdes att böta, om jag minns rätt, 30 kronor. Man väntade, att han då omedelbart skulle underkasta sig revaccinationen i anledning av denna dom, men han vägrade. Han ställdes efter en månad ånyo inför krigsrätt, och denna domde honom till ett något högre bötesbelopp. Detta sista utslag överklagades hos krigshovrätten, som upphävde den sista domen och förklarade, att vederbörande inte mer än en gång kunde dömas för sin vägran i detta avseende. Den domen har sedan vunnit laga kraft. Det är sålunda fastslaget, att det kostar 30 kronor för en värnpliktig att bli fri från denna revaccinering. Det är ju icke tilltalande, att folk skall behöva anlita den utvägen, men jag misstänker, att den kommer att beträdas i rätt stor utsträckning, så länge denna bestämmelse kvarstår.

Såsom frågan nu ligger, och då andra kammaren redan fattat sitt beslut, kan jag inte göra något yrkande i detta avseende. Jag ber emellertid få ansluta mig till det av herr Björck framställda förslaget. Jag anser, att inga svårigheter föreligga att i det avseendet åstadkomma sammanjämkning.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Endast några få ord. Jag skall be att få ge min anslutning till det av herr Björck framställda yrkandet om strykning av senare delen av det stycke i 5 §, som slutar med orden »foga utdrag av detta protokoll». För min del har jag mycket svårt att förstå, vad som skall vara anledningen till, att en familjefader skall behöva inställa sig inför polismyndigheten för att få ett protokoll uppsatt över de samvetsbetänkligheter eller andra skäl, han har att åberopa för sin begäran om befrielse från skyldigheten att vaccinera sina barn. Varför skall han inte få sätta upp detta efter sitt eget huvud, utan nödgas besvara polismyndigheten med att sätta upp protokoll här- om? Jag kan inte finna, att detta är en sådan angelägenhet, att det är behö- ligt, att polismyndigheten skall föra protokoll över den uppfattning personen i fråga har, speciellt när det gäller sådana samvetsbetänkligheter, som jag när- mast tänker på. Det rör ju då sådana saker, som den som hyser dessa samvets- betänkligheter bäst kan själv utreda i en skrivelse, som han sätter upp och se- dan inskickar till medicinalstyrelsen. Jag föreställer mig, att det i många fall skulle bli underliga situationer, som uppstode. En person kommer och säger: jag skall be att få protokoll uppsatt angående de samvetsbetänkligheter, som jag har för att låta mina barn undergå vaccination. Nog föreställer jag mig, att de flesta polismyndigheter skulle känna sig rätt perplexa inför en sådan begäran. Jag kan inte se, att det finns någon förnuftig anledning, var- för man skulle besvara våra polismyndigheter, som ha så mycket annat att göra, även med detta. Och till exempel i Dalarne, där det är en vitt utbredd mot- vilja mot vaccinationen hos befolkningen, som bottnar i sådana samvetsbetänk- ligheter, blir det så, att folk torde komma massvis till landsfiskalen för att begära sådana protokoll. Denne måste väl då låta trycka formulär och bara fylla i namn och datum. Jag kan inte se någon annan möjlighet, om han utan åsidosättande av sitt arbete i övrigt skall hinna med även detta arbete. Jag tycker verkligen att den punkten bör kammaren utan vidare stryka, och de be- tänkligheter, som herr Granström hade, hur det skall komma att gå med denna angelägenhet i fortsättningen och om sammanjämkning blir möjlig, tror jag äro synnerligen överdrivna. Ty det blir väl då sannolikt på det sättet, att utskottet hemställer till andra kammaren att biträda första kammarens beslut, och jag

*Ang. ändrade
bestämmelser
om skydds-
koppympning.
(Forts.)*

Ang. ändrade bestämmelser om skyddskoppymning. kan aldrig tänka mig, att andra kammaren ett ögonblick kommer att tveka att acceptera en sådan lösning av frågan.

Häri instämde herr *Asplund*.
(Forts.)

Herr statsrådet **Lübeck**: Herr talman! I anledning av vad herr Kvarnzelius yttrade vill jag endast framhålla, att den bestämmelse, som här föreslagits av innehåll att det skall förebibras utredning inför landsfiskalen, åsyftar helt enkelt upptagande av en anmälan inför en myndighetsperson. Man behöver inte genast skrika om polis och polis, såsom somliga för sed hava, utan det är en officiell myndighetsperson, som hjälper vederbörande att få utredning i saken. Det är detta, som det gäller. Man kan naturligtvis säga, att en person, som har samvetsbetänkligheter, kan bäst själv beskriva vad han känner i sitt samvete. Men ur den synpunkt, som lagen innehåller, och vilket stadgande ännu gäller, är det väl ändå önskvärt och nödvändigt, att det bringas klarhet över, varför vederbörande kommit till den uppfattningen. Såsom herr Kvarnzelius vet, är ju detta stadgande grundat på, att vederbörande skall kunna klargöra och bevisa, att han haft de och de exemplen i sin närhet, att vaccinationen vållat ohälsa. Det är över detta faktum, som myndighetspersonen skulle hjälpa till att uppsätta protokoll. Och nog kan man giva sig till tåls med de bestämmelser man i den delen har kvar, medan frågan kommer under ytterligare utredning. Man bör inte ställa till svårigheter i riksdagens elfte timme genom att göra ytterligare ändring i det av andra kammaren redan fattade beslutet i saken. Jag skall för övrigt inte uppehålla mig vidare vid motiveringen.

Det har här invänts mot de sju åren, att det kunde förekomma undantagsfall, då barnen inte komma in i skolan förrän vid en ålder av åtta år. Men då borde det väl varit riktigare ur praktisk synpunkt, såvitt jag förstår och såsom jag nu också framhållit, att göra minsta möjliga ändring och taga de sju åren samt bestämma viss dispensmöjlighet för de fall, att barnen inte hunne komma in i skolan förrän vid åttaårsåldern. Och varför inte hellre taga åtminstone åttaårsåldern i stället för att, som utskottet föreslår, nioårsåldern?

Jag tror, att herr Granström missuppfattat mig i det fallet. Jag har inte åsyftat, att denna åldersfråga skulle ingå i utredningen, utan det, som skulle bli föremål för utredning, är väl själva vaccinationsåldern överhuvud. Men vad jag invände mot var, att man skapar en motsättning mellan lagens kvarstående bestämmelser och den ålder, inom vilken dispens kan meddelas. Det är där, som det uppstår en svårighet, och jag tror i varje fall att utskottet på den punkten gått för långt, då det ändrat åldern till nio år.

De, som nu hålla på vaccineringen, och det gör det stora flertalet alltfört, äro besjälade av den uppfattningen, som har sitt stöd i en samvetsgrann läkaropinion, att denna vaccination eller vad läkarna kalla genomvaccinering av folket är något, som visat sig ha goda verkningar. Det är däri önskan bottnar, att man inte annat än med viss begränsad procent och endast i de fall då vederbörande grunda sin begäran på verkliga sakskäl skall minska på denna genomvaccinering av folket, och till genomvaccineringen höra då sådana åtgärder som revaccineringen av värnpliktiga. Den är väl närmast en praktisk åtgärd, som betingas av, att man har de värnpliktiga samlade och kan vaccinera dem med minsta besvär för dem själva. Därför genomför man denna revaccinering av värnpliktiga. Herr Rosén överraskade mig något med sitt uttalande, som i någon mån verkade som en slags uppmuntran till ohörsamhet eller i varje fall gav vid handen, att vederbörande kunde taga ganska lätt på detta, att de få böta de 30 riksdalerna, oberoende av, huruvida man begick en lagstridig handling eller inte. Men det var väl inte herr Roséns mening, att hans uttalande skulle kunna tolkas så, ehuru kanske ordalagen föllö litet oförsiktiga på den punkten.

Jag har, herr talman, av den i denna fråga förda diskussionen icke kunnat få någon annan uppfattning än att man med all förståelse för önskemålet att komma till en grundligare utredning i den här frågan dock gör klokt i att nu stanna vid Kungl. Maj:ts förslag i fråga om åldersgräns för dispens, detta av de rent praktiska skäl, jag framhållit.

Ang. ändrade
bestämmelser
om skydds-
koppympning.
(Forts.)

Herr Petré: Herr talman! Jag är fullständigt av samma mening som herrar Björck, Rosén och Kvarnzelius i det hänseendet, att jag tycker, att det är olämpligt att en person skall behöva gå till polismyndigheten för att få rättighet att lägga in en begäran om befrielse från skyldigheten att låta vaccinera sina barn. Men jag vill fästa herr Kvarnzelius' uppmärksamhet på, att om man tager bort denna punkt, hjälper det icke mycket, ty även om de bli befriade från att gå till polismyndigheten, så ha de inte mycket gagn därav i själva sakfrågan, så tillvida som de inte kunna få befrielse från vaccinations-tvånget, om inte deras samvetsbetänkligheter äro grundade på rent personlig erfarenhet av något fall, där det efter vaccinering inträffat »ohälsa, som ej blott tillfällig är». Således den ändring, som vi här diskutera, är en bagatell jämförd med den stora och viktiga frågan, nämligen att en person skall få rättighet att bli befriad från tvånget att låta vaccinera barnen även utan att han kan åberopa personlig erfarenhet om något fall, där varaktig ohälsa inträffat efter vaccineringen.

Nu hade jag inte tänkt, herr talman, att i detta yttrande gå in på punkten B), men eftersom denna diskussion rört sig om frågan i hela dess vidd och särskilt överläggningen om femte paragrafen berör min reservation, vill jag i detta sammanhang framhålla, att jag påyrkat, att vi till nästa år skulle erhålla en helt ny avfattning av denna paragraf, ändrad därhän, att det för att medge befrielse från vaccinationsskyldighet inte skall behövas någon *personlig* erfarenhet från föräldrarnas sida av något efter vaccinering inträffat fall av »ohälsa, som ej blott tillfällig är». Jag menar också, att i samband därmed borde man taga bort kravet på att föräldrarna skulle åläggas gå till polismyndighet med denna anmälan. Jag tycker, att det vore mycket lämpligare, som utskottets ärade ordförande också framhöll, att den, som för sina barn önskar befrielse från vaccinationen, i stället besökte läkaren. Då jag så lunda är av den uppfattningen, att hela denna paragraf bör skrivas om, och jag i min reservation begärt, att Kungl. Maj:t till nästa år skall framlägga proposition om helt ny avfattning av paragrafen, kan jag av dessa skäl inte yrka bifall till framställningen om omedelbart borttagande av några ord i samma paragraf. Anledningen till att jag nu inte kan ansluta mig till herr Björcks yrkande är alltså den, att jag finner inte så mycket vara vunnit med att nämnda skyldighet till inställelse borttages, utan det är en omskrivning av hela denna paragraf, som behöves.

Eftersom jag, herr talman, nu kommit in på min reservation, skall jag be att få fortsätta och säga några ord om den och om anledningen till, att jag icke kunnat gå med på utskottets yttrande rörande skrivelseförslag. Utskottet har ju under punkt B) hemställt om en mera allsidig utredning, men utskottet aktar sig mycket noga för att i sitt yttrande ingå på den egentliga anledningen till att en sådan utredning begäres. Detta sker emellertid på grund av ett par motioner, däri man framhållit, att det finns hela landsändar, vilkas befolkning är övertygad om att vaccinering är till skada för deras barn, och därför begär, att dessa skola bli befriade från vaccineringen. Med nu gällande lagstiftning kunna de inte bli det. Därför blir större delen av befolkningen uti ifrågavarande trakter bötfälld, vilket emellertid inte befriar vederbörande från skyldigheten att låta vaccinera barnen. Ty även sedan föräldrarna blivit bötfällda, kvarstår ju vaccinationsskyldigheten. Det står i det-

Ang. ändrade
bestämmelser
om skydds-
koppympning.
(Forts.)

ta sammanhang inte ett ord om dessa samvetsbetänkligheter i utlåtandet, och man undrar egentligen, varför utskottet, sedan det så bestämt fastslagit vaccinationens stora betydelse som skydd mot smittkoppor, är så angeläget om att folk skall vaccineras så litet som möjligt.

Jag har däremot i min reservation gått direkt in på vad saken gäller och nämnt, att det finns en stor mängd människor, som äro övertygade om, att vaccination är till skada för deras barn, och därför önska befrielse från skyldigheten att låta vaccinera dem. Jag menar, att i tider, då vi inte ha smittkoppor i landet, finns det alla skäl att tillmötesgå en sådan begäran.

Nu har min ärade kollega framhållit, att man i denna sak inte har med samvetsbetänkligheter att göra, och hävdad, att så länge det finns ett vaccinationstvång, skola barnen vaccineras, även om föräldrarna önska, att de må bli befriade härifrån. Då han emellertid definierar samvetsfrihet så, att det är frihet att ha sin åskådning och att få handla därefter, tycker jag, att den definitionen passar ganska bra i det här fallet, därför att här är det just fråga om en åskådning. En del personer ha den uppfattningen, att vaccination är till skada för deras barn. De önska handla efter denna sin uppfattning, det vill säga vilja slippa från att få sina barn vaccinerade. Jag kan gärna ge utskottets ordförande rätt uti, att samvetsbetänkligheter kanske inte är det bästa uttrycket, om man skall använda detta uttryck endast i fråga om religiösa värden, men vill man begagna det för ideella värden överhuvud taget, synes det mig, som man här i viss mån kan tala om samvetsbetänkligheter.

Saken ligger ju så till, att det finns en hel mängd människor, som äro bergfast övertygade om, att vaccination är till skada för deras barn, och därför begära att bli befriade från skyldigheten att låta vaccinera dem. Med nu gällande avfattning av femte paragrafen tredje momentet kunna de inte få sina barn befriade från vaccineringen, så länge de själva inte ha personlig kännedom om något fall av ohälsa efter vaccineringen. Det ligger dock i sakens natur, att det är ganska få personer, som ha en sådan kännedom. Jag är alldeles av herr Björcks uppfattning, att utskottet visat alltför ringa förståelse för att få till stånd en omedelbar ändring i anförda avseende, ty det förstår väl envar, att om riksdagen nu skall besluta en allsidig utredning av det slag, som här begärts, så får nog den befolkning, som är av den uppfattningen, att vaccinationen är skadlig, vänta länge, innan den erhåller någon lättnad i vaccinationstvånget. Jag går däremot rakt på sak och begär helt enkelt en utvidgning av den så kallade samvetsklausulen, så att dessa människor redan nästa år genom en lagändring skola kunna bli befriade från tvånget och slippa att gång på gång bli bötfällda för att de inte vilja låta vaccinera sina barn på grund av sin övertygelse, att detta är till skada för dem.

Beträffande den punkt vi här närmast diskutera, punkten under A), har jag intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr Norman: Herr talman! Beträffande denna åldersgräns, som barnen måste befinna sig inom för att föräldrarna skola ha rätt att ingiva en sådan dispensansökan, varom stadgas i 5 §, är det visserligen så, att här föreligger en inkonsekvens, en logisk oriktighet, när det stadgas, att vaccinationsplikt inträder vid en ålder av 6 år, men sedan skall dispensansökan kunna inges, tills barnet fyller 7 år enligt Kungl. Maj:ts förslag eller senast under barnets nionde år enligt utskottets förslag. Nu har medicinalstyrelsen motiverat det förslag, som Kungl. Maj:t sedan upptagit, på följande sätt: »I 5 § 3 mom. stadgas bland annat, att ansökning om befrielse från skyddskoppympning skall ske senast under det kalenderår, då barnet fyller fem år. Om föräldrar hysa farhågor för ympningens följder, blir denna fråga vanligen ej aktuell förrän under det kalenderår, då barnet fyller sex eller sju år, åldersgränsen för vaccinationens

fullgörande och inträdet i skolan. Talrika ansökningar, som inkommit efter den i 5 § stadgade åldern 5 år, ha emellertid av denna anledning ej kunnat bifallas, även om efter paragrafens formulering fullgoda skäl förebragts för bifall. Det synes, som om den ålder hos barnet, före vilken en dylik ansökan skall inlämnas, rättvisligen bör framflyttas till senast under det kalenderår barnet fyller 7 år.» Inom utskottet ha vi ansett, att dessa skäl, som medicinalstyrelsen anført för ett höjande av dispensåldern till 7 år, äro bärande också för att höja denna ålder till 9 år. Herr socialministern har här framhållit, att man i så fall hellre borde ha valt en sådan bestämmelse, att man stadgade 7 år såsom den normala tiden, inom vilken dispensansökan skall göras, men att man möjligen kunde medge, att i vissa fall sådan ansökan finge ske inom det år, då barnet fyller 8 år. Jag var vid ärendets behandling uti utskottet inne just på denna linje. Att ett stadgande om 7-årsåldern inte är ensamt tillräckligt i detta fall, har herr Granström framhållit i sitt anförande. Dels gäller ju denna dispensansökan i allmänhet möjlighet för föräldrar med klena barn att erhålla uppskov. Det är de klena barnen, för vilka dispensen är ämnad, men det är då oftast så, att just beträffande dylika klena stackare begära föräldrarna uppskov med börjandet av skolgången till 8:e året, och först då skulle således i många fall för denna kategori av barn frågan om vaccinering bli aktuell för föräldrarna. Dessutom är det så, att i vissa skolor sker intagningen av barn endast vartannat år, så att skolåldern inträder vid dessa skolor just under barnets 8:e år. Då skulle man, såsom socialministern ansåg, kunna stanna vid 8-årsåldern. Men nu börja skolorna på hösten, och visserligen böra skolmyndigheterna redan inom en månad efter det skolorna börjat ge en påstötning till dessa föräldrar, som inte låtit vaccinera sina barn, och efter ytterligare en månad skall anmälan ske till hälsovårdsnämnden, hur det förhåller sig med vaccineringen beträffande dessa barn. Åtgärderna i fråga komma emellertid samtidigt med att skolråden ha åtskilligt att göra med att upprätta staten för nästkommande år, och i många fall skulle jag tro, att det är så, att skolråden försumma att fullgöra denna plikt kanske till slutet av det kalenderår, under vilket barnen ha börjat skolan, ja, kanske skolråden inte göra något förrän under det följande kalenderåret. För att då vederbörande skola ha tid på sig att inkomma med dispensansökan, och i varje fall för att dessa, som t. o. m. medicinalstyrelsen anser kunna ha starka skäl för sin anhållan att få sina barn befriade från vaccinationsskyldighet, skola hinna med att inkomma med sådan ansökan, menar jag, att 9-årsåldern måste sättas som maximigräns för detta dispensförfarande, om man nämligen ansluter sig till de motiv, som här framförts för att höjning av dispensålder överhuvud taget skall kunna medgivas. Vad Kungl. Maj:t föreslagit är, som jag nämnde, logiskt inkonsekvent, men när nu medicinalstyrelsen och Kungl. Maj:t ha räckt ett finger åt detta förfarande, har utskottet helt enkelt endast tagit hela handen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan under punkten A).

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag anser mig vara tvungen att deklarerera en uppfattning, som i dag inte kommit till uttryck annat än i någon mån genom professor Holmgrens anförande.

Här förekommer det en mängd farsoter, som dock bliva sällsyntare i Europa med tiderna. Men då dröjer man med rigorösa preventiva ingrepp, tills farsoten bryter in eller uppkommer i landet. Man använder först isolering av den sjuke, därefter jämväl av dennes närmaste omgivning, om den angripits eller kan befaras ha angripits av smittan. Om det ej hjälper, tillgripas vidlyftigare åtgärder, men endast i sista hand engageras hela folket genom inympningar eller dylikt, vilket väl sällan eller aldrig förekommit på senare tider i vårt land.

*Ang. ändrade
bestämmelser
om skydds-
koppympning.
(Forts.)*

Ang. ändrade
bestämmelser
om skydds-
koppympning.
(Forts.)

Det bekanta smittkoppsfallet i Sankt Göran i Stockholm för åtskillig tid sedan ledde till isolering av den sjuke och även av hans närmaste omgivning, som angripits av smittan trots att de alla vaccinerats i barndomen. En mängd vuxna rusade dessutom till, hög såväl som låg, och läto åtminstone i huvudstaden *frivilligt* vaccinera sig, i stor förskräckelse för den där invasionen och säkerligen utan att det behövdes, ty det visade sig sedan i själva verket, att isoleringen varit alldeles tillräcklig.

Vad är det då för fasoner, för medeltid, att utan att det finns någon kopp-epidemi i landet och utan att sådan uppkommer på något håll, skall man år ut och år in tvångsvaccinera en hel generation i de yngsta stadierna? Och göra det till på köpet med vetskap att det endast skyddar för en viss kortare tid? Varför skola vi inte kunna låta också koppornas förekommande anstå tills de komma till den plats till att börja med, dit de komma? Det är även Israel Holmgrens uppfattning. Han har stritt för den sedan 20 år tillbaka, sade han; men varför väcker han inte motion om den saken? Det är en rimlig ståndpunkt i stället för det kvacksalveri, på vilket statsmakten här inlåtit sig.

Nu har man emellertid kommit underfund med, att folket reser sig mer och mer emot denna tvångsvaccinering av alla unga generationer. Oppositionen är grundad på en förnimmelse att det är ett obehörigt ingrepp, ett obehövt ingrepp. Men därtill kommer, att folk också har sina randiga erfarenheter om verkningarna av denna vaccinering. Här bedömer man saken efter timade dödsfall, men man bedömer den icke efter alla de livslånga lidanden, större eller mindre, som uppkomma utan dödsfall. Finns det någon undersökning på dem? Nej, här har man ett botemedel, som man tror, emot kopporna, men man har inte medicinskt eller vetenskapligt undersökt de andra sjukdomar, som kunna uppkomma genom vaccineringen. Nu börjar man upptäcka dem, men bara i en viss skadlig återverkan.

Jag skall säga, herr talman, att jag har också erfarenhet. Jag har två barn, en gosse och en flicka. De voro friska som naturens eget liv. De voro som äppelblommor, som man säger, när man vill riktigt måla ut det. Vi sköto upp denna vaccinering, ty vi hade misstro mot den. När vaccineringen skett, visnade plötsligt detta blomstrande liv. Flickan råkade i den ena sjukdomen efter den andra. Gossen var det på samma sätt med. Först nu vid myndig ålder börja de övervinna denna period, som kom absolut genom vaccineringen. De dogo inte, alltså stå de inte i statistiken, men de borde ha stått i någon statistik, som utvisat de talrikaste skuggsidorna. Det är dessa erfarenheter hos folket och inte någon okunnig åskådning eller någon vidskepelse gentemot vetenskapens suveränitet som slagit igenom.

Därför har man för att trösta den allmänna opinionen infört något, som kallas samvetsklausul. Men denna är bara koketteri gentemot statsmakten och vetenskapen, ty den, som har samvetsbetänkligheter, det är just dessa potentater själva. De ha nämligen inte undersökt den andra sidan av saken. För att då ge dem någon betäckning mot dess egna interna samvetsbetänkligheter har man på ett krångligt sätt skyllt på föräldrarnas vidskepelse och förgyllt den med oriktiga benämningen samvetsbetänkligheter, som utskottets ordförande sedan kritiserat ned såsom tillhörande religionens område och så vidare.

Det är således folket, som vill bli skyddat emot de förglömda skadliga följderna av koppvaccineringen.

Här har utskottet nu, beträffande det kalenderår, under vilket ansökan om anstånd med ympning skall göras, föreslagit en höjning ifrån 7 till 9 år. Vilket kvacksalveri! Då kunna vi lika gärna behålla det gamla.

Så ha vi dessa polisprotokoll, som mången nu vill ha bort för att vi må få briljera åtminstone något med reformiver! Men hela denna förordning är ju ingenting annat än en polisförordning i allra högsta grad, och i en polisförfatt-

ning skall väl polisen vara med! En polisförfattning utan polis, vad är det för en författning, herr talman? För övrigt är polisens medverkan en hjälpredda i författningen åt föräldrarna. Skola de vända sig till dyra advokater för att få vägledning? Det är ett stöd för folket, att polisen är skyldig hjälpa till med att få papperen i ordning. Det kan jag icke vara med om att taga bort, när man ändå skall tvinga på folket allt det här vittomfattande snuskeriet. Rimligt vore emellertid, att polisprotokollet lämnas gratis.

Men än mera! Genom att man påtvingar generationerna detta generella tvång, förbjuder statsmakten skolbarn, som icke blivit vaccinerade i laga tid, att få åtnjuta undervisning i statens högre skolor. Det är väl också medeltid, herr talman, i högsta grad! De oskyldiga barnen, som leva i ett samhälle utan smittkoppor och som själva icke ha smittkoppor och där smittkoppor icke förekomma i deras närhet, skola icke få åtnjuta högre undervisning, därför att, såvitt vi menige förstå, medeltiden ännu lägger sitt mörker över vårt medicinalväsende i detta avseende. Kan man tänka sig ett sådant barbari.

Ja, herr talman, det bör vara nog med vad jag nu sagt, till förmån för avskaffande av den nuvarande ordningen för bekämpande av en eventuell smittkopps epidemi.

I detta anförande instämde herrar *Norling*, *Vennerström* och *Hansén*.

Herr Linder: Herr talman! Endast några ord. Liksom så många andra ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan, men jag vill däremot deklarerera en bestämt avvikande uppfattning ifrån den mening, som uttalades av herr Björck och som sedan omfattades av herr Kvarnzelius, nämligen att man skulle utesluta den punkt, där man uttryckligen talat om polisen. Även om man utesluter den punkten, så är det enligt min mening icke mycken nytta med det för ögonblicket, ty medicinalstyrelsen kommer under alla omständigheter att fordra, att det skall vara utredning på denna punkt. Det kommer således icke att medföra något annat än att sannolikt komma dessa papper, som ingivits av den enskilde, att remitteras till exempelvis förste provinsialläkaren, och sedan kommer denne att företaga en resa till personen i fråga och förhöra denne om saken, och så skickar provinsialläkaren upp papperen till medicinalstyrelsen i Stockholm. Det blir hela resultatet av en sådan ändring. Jag tror för min del, att det är bäst att på denna punkt följa utskottet. Utskottet har ju nämligen självt tillkännagivit, att det icke är så lämpligt så som det här är föreskrivet, och därför har utskottet sagt i sitt utlåtande, att det vill ha en utredning om »huruvida andra och lämpligare former böra föreskrivas för ingivande och behandling» av en sådan ansökan. Jag tror, att det är bäst, under den tid utredningen pågår, att icke göra några ändringar i vad som här föreslagits, utan låta det stå som det står. Sedan får utredningen svara med andra och lämpligare former, och då kan det vara tid att gå in på en prövning av dessa.

Herr Henriksson: Herr talman! Då mitt namn återfinnes under en av de föreliggande motionerna, skall jag be att med några ord få motivera detta. Det är ju en känd sak, att det ute i bygderna under lång tid pågått mycket starka debatter om vaccinationsfrågan. De ökas alltjämt och det har vid flera tillfällen sett ut, som om det skulle bryta ut liksom i Dalarna, så att man rent av skulle trotsat lagens föreskrifter. Det är icke besynnerligt att så sker, ty det förekommer ju även inom läkarekåren ganska stor meningskiljaktighet om denna vaccinationslags bestämmelser. Det är emellertid ej endast i vårt land som så är förhållandet, utan, kan man säga, denna läkartvist pågår i ännu högre grad i andra länder. I Tyskland finns det t. ex. en läkarförening, som kallas »vaccinationsfientliga läkare». Denna förening hade för 20 år sedan, eller närmare bestämt år 1910, fört in en annons i tyska tidningar, vari det

*Ang. ändrade
bestämmelser
om skydds-
kopppymning.
(Forts.)*

Ang. ändrade
bestämmelser
om skydds-
koppympling.
(Forts.)

hette: Den, som före den 1 januari 1911 vetenskapligt bevisar att, för det första, den s. k. skyddskoppymplingen är ett verkligt medel emot koppor eller, för det andra, att den icke har några hälsofarliga verkningar som följd — två ting varförutan den är meningslös och brottslig — erhåller 100,000 mark, nämligen 10,000 mark var av undertecknade.

Denna annons var undertecknad av tio av Tysklands mera bemärkta män, varibland flertalet voro medicine doktorer och professorer. I denna annons stod det en hänvisning till skrifter, utgivna av mycket bemärkta män från olika länder. Tyska folket hänvisades att läsa dessa skrifter, och till annonsen var också fogat ett litet utdrag ur doktor Belfingers utgivna skrift i samma fråga. Doktor Belfinger bevisar i denna skrift, att vaccinationen medför nackstelkramp och barnförlamning, och han säger vidare, att vi i stället för kopporna ha fått tuberkulos, vilket författaren anser vara ett dåligt byte. Han visar därmed, att vaccinationen har stor skuld till den ökade tuberkulosen. Denna annons översändes till andra länders tidningar, och hit till Sverige kom den också och stod att läsa i flera tidningar, bland annat stod den utförligt återgiven i Svenska Morgonbladet för den 16 november 1910. Det var tydligt, att det fanns många människor i vårt land, som väntade, att de, som ivrade för vaccinationen, skulle ha begagnat sig av detta tillfälle för att hemföra de 100,000 kronorna eller, om de icke hade förmåga därtill, att de själva skulle ha gjort framställningar om lättnader i bestämmelserna. Mig veterligen har vare sig det ena eller det andra inträffat, utan denna sak står fortfarande på denna så att säga obesvarade standpunkt. Jag har icke hört, att det från något land kommit in något förslag, som kunde berättiga till erhållande av dessa 100,000 mark. Nu kan man ju ha vilken åsikt man vill — jag behöver icke alls vara fientligt stämd emot vaccinationen — men så länge läkarna tvista på detta sätt och det inte ens blir utrett vad som är farligt eller icke, får man väl ändå erkänna, att de föräldrar, som läst doktor Belfingers broschyr, ha mycket svårt att underkasta sig tvånget att låta sina barn bli vaccinerade. Medicinalstyrelsen har ju också, ehuru den visserligen sagt, att det är en mycket liten procent i detta land, som blir illa däran till följd av vaccinationen, men det står ändå klart, att det är *någon* procent, och det är väl ingen, som kan veta, var denna procent träffar — men medicinalstyrelsen har, som sagt, i sitt utlåtande förklarat, att när vederbörande bli vaccinerade för andra gången, är det ingenting, som skadar. Ja, jag har en annan erfarenhet. Jag vet icke, hur det gick för mig, när jag första gången blev vaccinerad, men när jag andra gången blev vaccinerad, var jag väl ungefär 10 år gammal, och från den händelsen har jag sådana minnen, att jag icke vill uppleva den en gång till. Det är därför icke svårt att förstå, hur jag skulle ställa mig, om det skulle göras ett liknande experiment med mig en gång till. Det är säkerligen många i detta land, som ha ungefär liknande erfarenhet som jag, och det finns säkerligen ännu fler, som känna till sådana fall. För dem är det säkerligen, enligt min mening, omöjligt att underkasta sig ett sådant tvång som det nu föreliggande.

Jag skall emellertid inte gå vidare in på detta, utan skall endast be att få instämma i det yrkande, som herr Björck här framställt. Jag skulle vilja emellertid tillägga det, att så länge det bland läkarna själva råder meningsskillighet om vaccinationen, borde det naturligtvis vara valfritt att låta sina barn vaccineras eller icke, ända tills läkarna fullständigt, icke blott i vårt land utan i våra grannländer också, instämt i och sagt, att det icke är någon risk förenad med ett dylikt vaccinationstväng. Först då är det icke någon risk för folket att underkasta sig denna behandling. Så länge det emellertid är som det är, kan man icke begära, att folk skall finna sig i en sådan lag.

Jag ber därför, herr talman, då det inte nu är möjligt att komma längre, att få instämma i herr Björcks yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den under behandling varande punkten förekommit följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr Björck, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att de två sista meningarna i 5 § 3 mom. andra stycket av utskottets lagförslag utelämnades; samt 3:o) att kammaren skulle godkänna den av herr Westman m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Ang. ändrade bestämmelser om skydds-koppymning.
(Forts.)

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Westman begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Björcks yrkande.

Herr Westman äskade emellertid votering jämväl om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående andra lagutskottets utlåtande nr 39 punkten A antager bifall till herr Björcks under överläggningen gjorda yrkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av herr Westmans m. fl. vid punkten avgivna reservation.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade från nej-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 39 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Westman m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. ändrade bestämmelser om skyddskoppympning. Punkten B.

I motionen I:159 av herr *Björck* hade hemställts, att riksdagen ville besluta, att § »4» mom. 3 av lagen om skyddskoppympning den 2 juni 1916 skulle erhålla följande ändrade lydelse:

»Säger sig någon, som är ansvarig för barns befordran till ympning enligt 2 §, hysa farhåga för att ympningen skall för barnet medföra ohälsa som ej är blott tillfällig, må barnet efter framställning, som skall ingivas till medicinalstyrelsen, undantagas från ympning enligt nämnda paragraf.

Finner medicinalstyrelsen vid prövning av ansökning, varom här är fråga, sådana skäl icke vara förebragta, att undantagande från ympning må meddelas, skall ärendet underställas Kungl. Maj:ts prövning.»

Av herr *Rosén* hade i motionen I:196 yrkats, att riksdagen måtte besluta, att bestämmelserna i § 3 punkterna a) och b) i lagen om skyddskoppympning skulle upphävas, varigenom den nu påbudna revaccinationen för fast anställt manskap vid hären och marinen samt av värnpliktiga skulle komma att upphöra.

Slutligen hade i motionerna I:318 av herr *Bjurström* m. fl. och II:513 av herr *Olsson* i Mora m. fl., vilka motioner voro likalydande, hemställts, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 213 måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig och förutsättningslös utredning, huruvida och i vad mån utan äventyrande av folkhälsan ytterligare lättnader i vaccinationstvånget kunde genomföras, och om möjligheten av det nuvarande allmänna ympningstvångets upphävande samt därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kunde giva anledning.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en allsidig och förutsättningslös utredning, huruvida och i vilken mån utan äventyrande av folkhälsan undantag från ympning enligt 2 § och 3 § a) och b) kunde medgivas i större utsträckning än för närvarande vore fallet, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herr *Mellén* ansett, att utskottet bort avstyrka bifall till de i ämnet väckta motionerna.

Herrar *Petrén*, *Norman* och *Magnusson* i Kalmar hade enligt en annan reservation ansett, utom annat, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under B hemställa, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, i vilken mån utvidgning av det i 5 § 3 mom. medgivna dispensförfarandet lämpligen kunde företagas, samt för 1931 års riksdag framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Herr Bjurström: För den välvilliga behandling, som utskottsmajoriteten ägnat denna motion och som utmynnar i ett förslag om vidtagande av en utredning om lättnad i vaccinationstvånget, ber jag få framföra mitt tack.

Denna fråga har på senare tid mer än förr förts fram till större aktualitet, och att icke enbart lusten att ignorera gällande bestämmelser är det verkliga motivet för att en stor del föräldrar och uppfostrare vilja underlåta att vaccinera sina barn, det vågar jag försäkra. Helt säkert är det de eventuella sjukdomsföljderna, som äro bestämmande i denna sak, och att dessa farhågor icke sakna grund har säkerligen den senaste tidens erfarenheter givit klara och

otvetydiga bevis på. Jag tillåter mig endast nämna en sådan relation av dessa allvarsamma saker som den, som t. ex. herr Bjöck här i afton förut anför, nämligen doktor Wallgrens artikel i Svensk Läkaretidning jämte många andra liknande uttalanden. Att en friare åsikt för närvarande tränger sig fram har man glädjande bevis på, då medicinalstyrelsen självmant tagit initiativ till reformen beträffande denna sak, visserligen små men dock, enligt min uppfattning, reformer i rätt riktning.

*Ang. ändrade
bestämmelser
om skydds-
koppymning.
(Forts.)*

Jag tror emellertid, att man icke hädanefter så där lätt och lekande kan avfärda de strömningar, som nu i dessa tider kunna göra sig gällande, och jag vädjar därför varmt till denna kammare att giva sin anslutning till den utredning, som utskottet här tillstyrker, och till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Mellén: Herr talman! Jag har i utskottet yrkat bifall till den kungl. propositionen i dess helhet och avslag på samtliga i ämnet väckta motioner. Härav följer, att jag icke kan godtaga den hemställan, som utskottet nu gör, då det yrkas på en ny »allsidig och förutsättningslös utredning». Kungl. Maj:ts proposition grundar sig på en utredning, som jag förmodar varit lika allsidig och förutsättningslös som den nu påfordrade, och denna utredning avslutades så sent som den 27 och den 28 september år 1929. Då hade samtliga nordiska länders medicinala myndigheter sammanträde, och det är på grund av de erfarenheter, som dessa myndigheter samlat i de olika länderna, som vår medicinalstyrelse avgivit sitt yttrande i ärendet. Det synes mig under sådana förhållanden, som om en ny utredning skulle vara ändamålslös, för såvitt den skall göras av medicinska myndigheter och icke av lekmän. Men åt lekmän få vi väl åtminstone icke ensamt lämna detta uppdrag. Medicinalstyrelsen hade ett oerhört rikt material framför sig, erfarenheter från såväl Sverige som Danmark och Norge och även från Finland, och samlade tiden före, under och efter kriget, men vederbörande vågade sig icke på någon annan eller ytterligare uppmjukning av vaccinationslagen än vad som nu föreslås i Kungl. Maj:ts proposition. Därutöver har emellertid av medicinalstyrelsen en del uppmjukningar vidtagits, som icke synas i lagen men inryckts i instruktionen för ympare och som i någon mån tillmötesgått de i ämnet väckta motionerna.

I fråga om militärerna t. ex. är det föreskrivet i reglementen, som numera äro utskickade, för läkare och likställda vid truppförbanden, att det vid revaccination i stället för tre insnitt hädanefter skall användas två, respektive ett insnitt för varje person. I fråga om den s. k. samvetsklausulen kan enligt givna föreskrifter för ympare den, som icke vill låta ympa sitt barn, få uppgiva detta och skälen för vägran för ymparen. Han behöver följaktligen icke inställa sig inför någon polismyndighet. Det åligger ymparen att till medicinalstyrelsen inrapportera vägran och skälen och frågan kommer på så sätt såväl under medicinalstyrelsens som under Kungl. Maj:ts prövning om så önskas.

Det sades även i utskottet såsom skäl för begäran om ny utredning, att det icke framginge av den nu gjorda undersökningen, huru stor procent av befolkningen, som kunde vara ovaccinerad utan att någon risk föreläge. Jo, det gör det, ty medicinalstyrelsen har sagt, att man bör vaka över vaccinationslagens efterlevnad och därvid iakttaga att »möjligast höga procent av barnen skyddsympas». Det är, herr talman, min uppfattning att mot den motvilja, som reser sig emot vaccinationstvånget, finns det intet annat effektivt medel, än upplysningsverksamhet, och en dylik borde medicinalstyrelsen ha satt i gång med långt förut och bör i varje fall göra det så fort som möjligt. Den skall säkerligen verka helt annorlunda än den i vissa motioner påyrkade nya utred-

Ang. ändrade
bestämmelser
om skydds-
koppympning.
(Forts.)

ningen. Ett bifall till dessa motioner innebär ett fullständigt underkännande utav den av medicinalstyrelsen gjorda nyss avslutade undersökningen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till min reservation, vilket innebär detsamma som avslag å utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Petré: Herr talman! Jag har vid denna punkt avgivit en reservation, i vilken jag yrkar, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning »i vilken mån utvidgning av det i 5 § 3 mom. medgivna dispensförfarandet lämpligen må kunna företagas, samt för 1931 års riksdag framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda». Jag har redan i mitt föregående anförande nämnt några ord om anledningen till att jag icke kunnat biträda utskottets hemställan under denna punkt, och jag skall tillägga några ord ytterligare. Detta utskottsbetänkande är ett ganska egendomligt aktstycke. Man kan säga, att det sönderfaller i två delar; den första delen klargör, vilken ofantligt stor betydelse vaccinationen har såsom skydd emot smittkoppor, när något fall av smittkoppor kommit in i landet. I den andra delen av betänkandet framhålles alltigenom, att det bör vaccineras så litet som möjligt; och så långt det kan gå för sig, utan att det innebär någon fara för folkhälsan, bör man underlåta att vaccinera. Kring detta utlåtande har då samlat sig större delen av utskottets medlemmar, å ena sidan de, som egentligen icke önska någon ändring alls, såvitt jag kan förstå, och å andra sidan de, som helst vilja ha vaccinationstvänet avskaffat. Jag får verkligen komplimentera herr ordföranden för att han lyckats samla under en hatt personer med så helt olika uppfattning och önsknin gar i denna fråga.

Jag har emellertid icke kunnat underskriva utlåtandet även av den anledningen, att det finns en del uttryck däri, som förefalla mig ganska egendomliga. Det står t. ex. i andra stycket, att »erfarenheten givit vid handen, att det icke är nödvändigt för att smittkoppsepidemier skola förhindras vinna insteg i ett land, att samtliga dess invånare ständigt genom vaccination hållas immuna mot smittämnet». Läser man den satsen, skulle man icke gärna kunna tro något annat än att vår lagstiftning är sådan att, om den följes, samtliga invånare »ständigt genom vaccination hållas immuna mot smittämnet». Men, herr talman, så är icke alls förhållandet utan, som herr Holmgren redan förut framhållit, så var det ju åtskilliga tidigare vaccinerade personer, vilka fingo smittkoppor, då sjukdomen år 1913 blev importerad till vårt land. Skulle befolkningen ständigt hållas immun mot smittkoppor, måste det bli en obligatorisk revaccination vart sjunde eller vart tionde år, helst vart sjunde år, ty längre räcker icke den absoluta immuniteten och ofta icke ens så länge. Men jag vill tillägga, att vaccinationen i alla fall medför en relativ immunitet på så sätt att, om en vaccinerad person får smittkoppor, blir sjukdomen mycket lindrigare än då en person, som icke förut varit vaccinerad smittas, och det är mycket vunnet med detta.

Så säges det vidare i utskottets utlåtande, att det icke finns någon utredning rörande huru stor del av vårt folk inom olika åldersklasser, som kan anses vara mottaglig för koppsmitta, och att det icke gjorts försök med användande av erfarenheterna ifrån andra länder och efter andra grunder att söka bestämma, hur högt den mot smittofara oskyddade procenten av befolkningen må kunna stiga, utan att samhällets intresse att vara befriat från smittkoppsepidemi sättes på spel. I detta hänseende ha vi dock erfarenhet ifrån England, där det finns en s. k. samvetsklausul, som tycks gälla icke endast, då man icke har smittkoppor i landet, utan även då sådan epidemi finns i landet. År 1922 voro inte mer än 38.3 procent av befolkningen vaccinerad. Trots det att folk i anledning av inträffad smittkoppsepidemi började vaccinera sig, så att antalet vaccinerade år 1924 stigit till 47.8 procent, så ökades likväl antalet smittkopps-

fall. År 1922 var det 973 fall av smittkoppor, 1926 över 10,000 och år 1928 över 12,000 fall av smittkoppor. Trots det att bortemot hälften av befolkningen låtit vaccinera sig, finnes nu ständigt ett tiotusental fall av smittkoppor i England.

Ang. ändrade
bestämmelser
om skydds-
koppympning.
(Forts.)

Jag törs icke gå så långt som herr Holmgren, som säger, att vi icke skola bry oss om att vaccinera, förrän en epidemi inträffar. Ty den, som får smittkoppor utan att ha vaccinerats någon gång förut, drabbas vida svårare av sjukdomen, än den, som tidigare varit vaccinerad. Därtill kommer, att vaccinationen medför svårare följsymtom hos äldre personer än hos barn. Det är därför bättre att bli vaccinerad som barn än som vuxen, ifall detta skulle bli nödigt på grund av inträffat smittkoppsfall.

Däremot kan jag gå så långt, att jag i likhet med herr Lindhagen icke vill under vanliga förhållanden ha någon tvångsvaccinering; icke vill att föräldrar, som tro, att det medför hälsorisk för deras barn att bli vaccinerade skola tvingas att låta sina barn vaccineras, fast det icke finns smittkoppor i riket, och av de skäl, som jag närmare utvecklade i mitt förra anförande, hemställer jag att det till nästa års riksdag måtte framläggas en proposition med en fullständig omarbetning i anförd riktning av paragrafen, som innehåller dispensförfarandet.

Nu har ju det egendomliga förhållandet inträffat, att personer, som synas vilja ha bort vaccinerings tvånget, icke vilja vara med om mitt yrkande, utan tvärtom stiga upp och tacka utskottet för den välvilliga behandling deras motion rönt, då utskottet begärt en allsidig utredning, om vilkens resultat man ingenting kan veta, och om vilkens tidsutdräkt man icke heller kan veta något. Jag anser det vara orimligt, att de nuvarande förhållandena skola fortfara, att personer skola kunna för vaccinationsvägran bli dömda till böter gång efter annan, så att det kanske till sist måste företagas utmätning på deras egendom, när de icke kunna betala böterna, vilka kanske rent av till sist få lov att förvandlas till fängelse. Jag anser, att ett sådant missförhållande snarast möjligt bör avskaffas, och därför har jag i reservationen yrkat på en ändring av denna paragraf och att vi måtte få en proposition därom framlagd till nästa års riksdag.

Jag ber nu, herr talman, att på de skäl jag anført få yrka bifall till denna min reservation.

I herr Petrén's yttrande instämde herr *Norman*.

Herr Westman: Jag skall icke ingå på någon kritik mot herr Petrén. Av den redogörelse, som han själv lämnade, framgick det tydligt, att det icke förelåg någon motsägelse hos utskottet. Vidare fann jag den kritik mot utskottets utlåtande, som han framställde, vara byggd på slutledningar, dragna på ett sätt, som är fullkomligt otillåtet enligt alla läroböcker i logik.

Jag har förut haft tillfälle betona den principiella skillnaden mellan utskottets ståndpunkt och herr Petrén's reservation, och jag skall icke upprepa detta, utan ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Petrén: Jag kan mycket väl förstå, att den, som har den uppfattningen i frågan, som herr Westman synes hysa, vill gå med på utskottets skrivelse om utredning, men jag förstår icke att den, som har en helt annan uppfattning, vill vara med därom i stället för att yrka på den omedelbara ändring, som jag begärt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats 1:o) att vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt skulle bifallas; 2:o) att utskottets hemställan skulle avslås; samt 3:o)

Ang. ändrade bestämmelser om skyddskoppympning.
(Forts.) att det förslag skulle antagas, som innefattades i punkten B i den av herr Petré m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Punkten C.

Utskottets hemställan bifölls.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts på framställning av herr talmannen att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Föredrogs ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 590, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 6, med anledning av väckt motion om fastställande av en bemaningsskala för svenska fartyg.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag får hemställa, att första kammaren, som den 24 innevarande maj vid behandlingen av sitt andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 9 avslagit en framställning av enahanda innehåll som andra kammarens beslut, måtte finna omförmälda delgivning ej föranleda vidare yttrande.

Denna hemställan bifölls.

Herr **förste vice talmannen** erhöll ånyo ordet och anförde: Jag får hemställa, att kammaren ville besluta, att särskilda utskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till det svenska jordbrukets stödjande jämte i ämnet väckta motioner: nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för mejerihanteringen och smörexportens befrämjande jämte i ämnet väckta motioner; nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för befrämjande av jordbrukets kreditkasserörelse jämte i ämnet väckt motion; samt nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 131 angående anslag till befrämjande av lantmännens andelsrörelse jämte i ämnet väckt motion, måtte i nu nämnd ordning placeras främst bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för sammanträdet fredagen den 30 i denna månad.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 178, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnaderna för framlidna Hennes Maj:t Drottning Victorias begravning;

nr 179, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av väg- och vattenbyggnadskåren jämte en i ämnet väckt motion;

nr 180, i anledning av väckt motion om rätt för tyghantverkaren O. E. Gunnarsson att för placering i löneklass tillgodoräkna sig viss tjänstetid;

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om *dels* nedskrivning av statens utlåningsfonders lånekapital, *dels* ock täckande av förluster å lånemedelskapital;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till nya byggnader för Stockholms tygstation m. m.;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till lån för anordnande av skyddshem för flickor m. m.;

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag för avbetalning å statsskulden;

nr 194, i anledning av väckt motion angående en centraltunnel under Stockholm;

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i planen för nybyggnaden för Kungl. Maj:ts kansli; och

nr 196, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om vissa anslag under fjärde huvudtiteln; samt

bevillningsutskottets betänkande nr 33, i anledning av väckt motion om anordnande av allmän fastighetstaxering år 1932 i stället för år 1933.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 7.04 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
